

Blahoslavený

Slovensko bude mať
ďalšieho svätca, prvého
rímskokatolíckeho kňaza,
mučeníka

str. 3

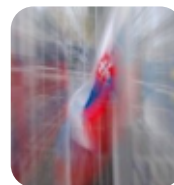
Pôst a ryby

Pôstne dni v stredoveku
dodržiavali nielen
kňazi a rehoľníci, ale aj
králi a poddaní

str. 4

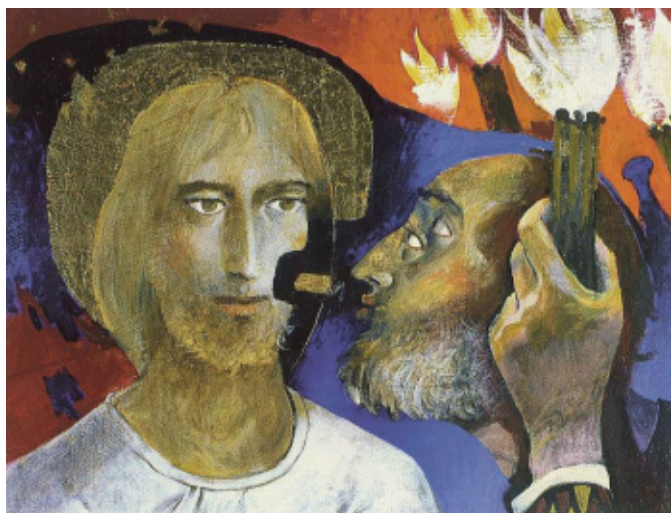
Vlastenecká myšlienka

Kozmopolitizmus
ponúka len jeden
pozitív, no vlastenectvo
chór superlatívov

str. 14

Genéza príbehu zrady

Arcabas: Judášov bozk

Veľké finále sa blíži. A hoci z neznámej dialky už sem-tam jemne počuť „smrť suchým bičom práskať“ (Milan Rúfus), atmosféra výnimočnej chvíle vo Večeradle nabera na neopakovateľnosti a dôstojnosti. A vtedy, keď by Goethe plný slávnosti povedal: „Postoj chvíľa, si krásna!“, Ježiš vyhlási: „Jeden z vás ma zradí“ (Jn 13, 21).

V okamihu stíchnu vrava a štrngot riadu, čeľuste sa zaseknú, mäso z baránka v ústach zhorkne.

Evanjelisti Matúš a Marek opísali túto chvíľu na prvý pohľad priveľmi eufemisticky – Dvanásti vraj „zosmutneli“ (porov. Mt 26, 22; Mk 14, 19). Ján sa asi väčšmi priblížil k pravde, keď hovorí o „rozpakoch“ medzi učeníkmi (porov. Jn 13, 22). Myslí si, že Giovanni Papini, hoci o takmer dve tisícročia od onej chvíle, asi najväčšmi vystihol vtedajšiu atmosféru: „Jedenásť apoštolov sa zachveje, a každý hľadá tomu druhému do tváre, s novým strachom, skoro s hrôzou.“

Všetci, evanjelisti i priamočiary Talian, majú pravdu. Po Ježišových nečakaných slovách na učeníkov sadol strach. Strach zo seba samých. Aj keď sa „učeníci pozerali jeden na druhého“ a rozmýšľali, „o kom to hovorí“ (Jn 13, 22), neboli si istí sami sebou. Blesková autovizitácia vlastného vnútra, aj napriek tak ľudsky prirodzenému potláčaniu a vytesňovaniu dovtedajších zradčiek i zrad, ich zneistila, priviedla do „rozpakov“. Vedeli, že zrada, už z vlastného významu slova, neprichádza zvonku,

ale zvnútra. Vonkajší nepriateľ nemôže zradiť, práve naopak – burcuje bedlivosť, zväčšuje súdržnosť, posilňuje. A tak sa svornosť apoštolov na chvíľu rozpadla, každý je zrazu na malý okamih ostrovom, listom vo vetre, ktorý obnažuje aj najtajnejšie skrýše. V jaskynkách vlastného vnútra objavujú temné obrazy, zabudnuté odmietania, rozhodnutia, hriechy a hriešiky. Zrazu každý z nich na chvíľu cítil, že tým zradcom môže byť aj on.

A tak učeníci „zosmutneli“. Zosmutneli zo seba samých, zo svojej neistoty, z možnosti vlastnej zrady. Začali sa „jeden druhého vypytovať, kto z nich by to mohol urobiť“ (Lk 22, 23). Neistota hustne. Som to „azda ja“ (Mk 14, 19)? Ja som ten, ktorý zradí? Napokon, zrada každého z nich sa ešte tej noci dovíši, keď, skrývajú sa v dierach vlastného strachu, nechajú opusteného Majstra napospas zlovôli vlastných i Rimanov. Aj oni prispeli do mešca s tridsiatimi strieborniakmi.

Pripustiť si vlastnú zradu je ťažké. A tak zrak apoštolov blúdi z tváre na tvár priateľov. Vyvoláva to „rozpaky“ v nich i medzi nimi. V tvárach spolustolovníkov hľadajú náhle zblednutie, nečakaný pot na čele, hocičo, čo môže prezradiť zradcu. Budúci prvý pápež to už nevydrží, a tak nakriakne „učeníka, ktorého Ježiš miloval“ (Jn 13, 23), aby sa Majstra spýtal priamo, „kto je to, o kom hovorí“ (Jn 13, 24). A tak sa „Ježišov miláčik“ dozvedá, že zradca je ten, komu Pán podá „namočenú smidku“ (Jn 13, 26). Bude to ten, komu hosťiteľ prejaví úctu. Bude to jeden z nich.

Boli dvanásti, ktorých si Pán vyvolil. Len na pripomenutie – tú sú ich mená: „Prvý Šimon, zvaný Peter, a jeho brat Ondrej, Jakub Zebedejov a jeho brat Ján, Filip a Bartolomej, Tomáš a mýtnik Matúš, Jakub Alfejov a Tadeáš, Šimon Kananejský a...“ (Mt 10, 2-4) ... a Pavol Prikryl, ktorý ho zradil.

Vari som to ja, Pane?

Áno. Ja som to. „Moje srdce je navrhšením zrad a Judáš je len ich úbohá evidencia“ (Alessandro Pronzato). A oných tridsať strieborných sa rozmnožuje.

Beriem od nebeského hosťiteľa smidku a „vychádzam von“ (Jn 14, 30). No nie do noci (porov. Jn 14, 30). Viem totiž, že práve vo chvíli prejavenia jedným z najposvätnějších znakov lásky, bozkom, hoci aj mľaskavo zradcovským, má pre mňa Ježiš jediné meno: „Priateľ“ (Mt 26, 50).

To mi stačí. To málo. To všetko...

Ježiš mi dal svoju vlastnú navštívenku: Priateľ.

Na rade som ja.

PAVOL PRIKRYL

 fórum života
forumzivota.sk

25marec.sk

 ForLife mission
4life.upc.uniba.sk

DEŇ POČATÉHO DIEŤAŤA
JE AJ TVOJÍM SVIATKOM

*Všetko najlepšie
k tvojim počatiam!*

Slovensko bude mať ďalšieho svätca, prvého rímskokatolíckeho kňaza, mučeníka

Blahoslavený

V pondelok 27. februára 2017 Svätý Otec František prijal na osobitnej audiencii prefekta Kongregácie pre kauzy svätých kardinála Angela Amata, SDB, a schválil dekrét o mučeníctve Božieho služobníka TITUSA ZEMANA (4. 1. 1915 – 8. 1. 1969), kňaza Spoločnosti svätého Františka Saleského (Saleziáni dona Bosca).

vydaril. Dona Zemana aj ďalší účastníkov úteku zatkli a vypočúvali, pričom dona Titusa kruto mučili. Napokon ho odsúdili na 25 rokov väzenia. Po 13 rokoch ho v roku 1964 podmienene prepustili. O päť rokov na následky mučenia a väznenia zomrel 8. januára 1969 v Bratislave. Už pri jeho pohrebe sa hovorilo o ňom ako o mučeníkovi.

PROCES BLAHOREČENIA

Proces blahorečenia dona Zemana sa začal 26. februára 2010, keď sa v Bratislave konalo verejné otváracie zasadanie diecéznej fázy procesu. Dňa 2. 9. 2010 sa vo Vajnorochoch uskutočnila exhumácia telesných pozostatkov dona Zemana. V ten istý deň bratislavský arcibiskup Mons. Stanislav Zvolenský menoval Tribunál na čele s biskupským delegátom JCDr. Jozefom Kempom. Verejné záverečné zasadnutie Arcibiskupského tribunálu, ktorým skončila fáza prvého stupňa blahorečenia sa uskutočnila 7. decembra 2012. Po zapečatení dokumentov, obsahujúce svedectvá, historické správy a lekárske posudky, sa odoslali Kongregácii pre kauzy svätých vo Vatikáne.

Kongregácia pre kauzy svätých sa na svojom riadnom zasadnutí 28. júna 2013 vyjadrila k materiálom v beatifikačnej kauze. V liste prefekta kongregácie kardinála Angela Amata sa uvádza, že v ten deň sa aj vydal dekrét o právnej platnosti diecézneho skúmania. Kongregácia potvrdila, že zozbierané materiály sú bezchybné a platné. Dňa 5. januára 2014 udelila Kongregácia pre kauzy svätých Titusovi Zemanovi titul Božieho služobníka s povestou mučeníka.

Komisia kardinálov a biskupov členov Kongregácie pre kauzy svätých na svojom riadnom zasadnutí 21. februára 2017 prerokovala kauza mučeníctva slovenského saleziána Titusa Zemana. Členovia komisie vyjadrili svoju pozitívnu mienku o mučeníctve Titusa Zemana, čím sa proces jeho blahorečenia dostal ku svojmu završeniu.

Dňa 27. februára 2017 pápež František poveril Kongregáciu pre kauzy svätých, aby vydala dekrét o mučeníctve Božieho služobníka Titusa Zemana, kňaza Spoločnosti svätého Františka Saleského.

-red-
(Snímka: SDB)

Schválený dekrét znamená, keďže ide o mučeníctvo a nevyžaduje sa skúmanie zázraku, že Titus Zeman má byť vyhlásený za blahoslaveného. Pre Slovensko to znamená, že bude mať ďalšieho svätca, prvého rímskokatolíckeho kňaza, mučeníka z čias totalitného komunistického režimu.

Samotné vyhlásenie sa deje prečítaním *Apoštolského listu*, podpísaného pápežom, počas slávnostnej svätej omše Blahorečený, sa navždy zapíše do liturgického kalendára miestnej cirkvi alebo rehoľnej spoločnosti. Z teologického hľadiska pri blahorečení nejde o neomylný výrok pápeža, ale o zapísanie osoby do zoznamu blahoslavených a o povolenie verejného kultu. Svätorečenie sa už považuje za neomylný výrok pápeža ako učiteľa viery a ide už nie o nariadenie verejného kultu pre celú Cirkev.

Podľa dostupných informácií by mal byť Boží služobník Titus Zeman beatifikovaný na jeseň tohto roku.

ŽIVOTOPIS

Don Titus Zeman sa narodil v Bratislave-Vajnorochoch 4. januára 1915. Ako 25-ročný sa stal saleziánskym kňazom a pôsobil ako kaplán, školský radca a profesor chémie. Keď komunistický režim 13. apríla 1950 zrušil mužské kláštory, Zeman zorganizoval a viedol tri ilegálne prechody do Talianska, kde sprevádzal najmä mladých saleziánov bohoslovcov, aby mohli doštudovať a stať sa kňazmi. Tretí prechod (9. 4. 1951) sa pre rozvodnenú riekou Moravu ne-

Koho zachránil

V prvej výprave 31. 8. 1950 odišlo do emigrácie sedem osôb:

Jozef Heriban, SDB (1925 – 2009), Rudolf Blatnický, SDB (1928 – 2015), Stanislav Kmotorka, SDB (1929 – 2012), Július Gašparík (1915 – 1989), Bohumil Havlíček, Ján Martinec, Medard Štepanovský, SDB (1927).

V druhej výprave 23. 10. 1950 odišli do zahraničia:

Andrej Šandor, SDB (1913 – 1995), básnicke meno Gorazd Zvonický, Tibor Strnisko, SDB (1911 – 1986), Ľudovít Suchán, SDB (1921 – 2005), Andrej Pauliny, SDB, (1925 – 2005), Rafael Černý, SDB (1924 – 2006), Jozef Ochaba, SDB (1920 – 2009), Cyril Búran, SDB (1928 – 2006), František Kubala, SDB (1904 – 1991) Pavol Tuna, SDB (1926 – 2004), Cyril Marek, Ján Eiben, Jozef Hercog, Daniel Faltin, OFMConv. (1927 – 2008), Juraj Török (1931)

Z účastníkov tretej „neúspešnej“ výpravy 9. 4. 1951 sa zachránili a odišli za hranice:

Anton Hlinka, SDB (1926 – 2011), Augustín Lovíšek, SDB (1922 – 1980), Klement Poláček, SDB (1929), Alojz Pestún, SDB, Mons. Anton Botek, Jozef Baťo

Pôstne dni v stredoveku dodržiavali nielen kňazi a rehoľníci, ale aj králi a poddaní

Pôst a ryby

Aby sa mohla duša oslobodiť „od jarma a tyranie tela“, aby sa mohla obnoviť „duchovná sloboda a kajúcnik sa navrátil k Bohu“, odporúčal sa veriacim pôst, t. j. zdržanie sa určitý čas jedla všeobecne alebo niektorých pokrmov. Pôst mali zároveň sprevádzať modlitby a darovanie almužny.

Biskup sv. Atanáž (4. stor.), ktorý strávil niekoľko rokov na púšti, hovorí: „Pohliadni na to, čo spôsobuje pôst! Uzdravuje choroby, vysušuje prebytočné telesné šťavy, vyháňa zlých duchov a zvrátené myšlienky, dodáva mysli väčšiu jasnosť, očisťuje srdce, posväcuje telo a človeka pripravda pred Boží trón.“

Teológovia však zároveň upozorňovali aj na úskalía pôsta, akými sú formalizmus, prepiata askéza alebo úsilie dosiahnuť obdiv ľudí (Mt 6, 1).

TRETINA ROKU BEZ MÄSA

Na rozdiel od súčasnosti bolo v stredoveku približne 150 pôstnych dní, čiže ľudia sa viac ako tretinu roka zriekali mäsitých pokrmov.

Už prví kresťania dodržiavali pravidelné pôstne dni: v stredu ako spomienku na zhromaždenie veľrady, ktorá odsúdila Ježiša, a piatok, keď si pripomínali jeho umučenie. Z týchto pôstov sa od 4. storočia vyvinula tradícia 40-denného veľkonočného pôstu (*quadragesima*), počínajúc Popolcovou stredou

a končiac Veľkou nocou, s výnimkou nedelí. Ich dĺžku stanovili na Prvom nicejskom koncile v roku 325. Číslo 40 malo posvätný význam: Ježiš Kristus sa postil na púšti 40 dní pred svojím verejným vystúpením, 40 dní pokrývala voda zem počas potopy sveta, 40 dní sa postil Mojžiš na vrchu Sinaj a pod.

Pôstnymi dňami boli aj kántrové dni – išlo o stredu, piatok a sobotu každý štvrtrok v stanovenom týždni: v zime po sv. Lucii, na jar po prvej pôstnej nedeli, v lete v oktáve sviatku Zoslania Ducha Svätého a na jeseň po sviatku Povýšenia sv. Kríža. Okrem toho sa veriaci postili v dni pred veľkými sviatkami, napríklad na vigíliu Narodenia Pána, Zjavenia Pána a podobne.

V spomínané dni sa zachovávali úplné pôsty (*ieiunium plenum*), keď sa jedlo len raz za deň po zotmení a prísne sa zakazovalo nielen konzumovanie mäsa teplokrvných zvierat, ale aj ich produktov: vajec, masť a mliečnych výrobkov. Veriaci mohli jesť studenokrvné živočíchy, hlavne ryby, pokrmy zo zeleniny a ovocie, obilniny, chlieb...

Popri úplných pôstoch existovala aj ďalšia forma pôstu – tzv. pôst zdržanlivosti, pre ktorý síce platilo zrieknutie sa mäsitých pokrmov, ale mohli sa jesť mliečne výrobky alebo vajcia, a to v obvyklom čase.

Tieto ľahšie pôsty platili v adventnom období, ktoré sa začínalo štyri nedele pred sviatkom Narodenia Pána, ako aj pre stredy, piatky a neskôr i soboty bežného týždňa (na znak smútenia apoštolov nad Ježišovou smrťou).

NÁHRADA MÄSA

Oba druhy pôstov umožňovali konzumáciu rýb, ktoré boli dôležitým zdrojom bielkovín a proteínov, najmä v obdobiach, keď sa veriaci zriekali i mliečnych výrobkov. Taliansky medievista Massimo Montanari hovorí, že „rozšírenie kresťanstva sa významným a možno rozhodujúcim spôsobom podieľalo na doplnení kultúry mäsa kultúrou rýb“.

Aj tak nebolo povýšenie rýb na všeobecne uznávanú náhradu mäsa, na skutočný „symbol“ pôstnej stravy, priamočiare ani bezproblémové. Napríklad cisterciiti v prvých storočiach svojej existencie odmietali ryby, odvolávajúce sa na egyptských mníchov, ktorí ich nejedli. Ryba sa spočiatku v mníšskom prostredí považovala za jedlo, ktoré by nemalo byť každý deň na stole. A tak sa v benediktínskych kláštoroch ryby servirovali len na sviatky, vo štvrtok a v nedeľu.

Pierre Abelard (1079 – 1142) však odporúčal Héloise i mníškam v opátstve Le Paraclete jesť ryby každého druhu, keď sú cenovo dostupné. Odkazoval pritom na to, že niektoré ryby sú drahšie a delikátnejšie ako mäso, ktoré je lacnejšie, výživnejšie a ľahšie sa pripraví. Okrem rýb si mníšky nemali pre ich „slabšiu prirodzenosť“ odopierať ani mäso, ktoré *Biblia* nezakazuje, pričom ohraničil jeho konzumovanie na tri dni v týždni – nedeľa, utorok a štvrtok. Podľa jeho konštatovania „nie je nijaká veľká zásluha, keď sa človek zdrží mäsitých pokrmov, a pritom sa naje množstva iných pokrmov“.

VEĽKORYSÉ PONÍMANIE

Keďže ryba sa stala povoleným pôstnym jedlom, ponímal sa tento živočíšny druh veľkoryso. Zarážovali sa k nemu zvieratá, ktoré sa svojím spôsobom života viazali na vodu: bobry, z ktorých sa jedli zadné nohy a chvost, lastúry, slimáky, žaby, raky a vydry.

Keď tvorca pravidiel pre benediktínov Benedikt z Nurzie (480 – 543) zakázal rehoľníkom požívať mäso štvornohých zvierat (povolené bolo len chorým), vznikli okolo tohto nariadenia rôzne špekulácie. Vztahuje sa Benediktov zákaz aj na vtáctvo a hydinu, ktoré majú dve nohy? Alebo sú striktné povolené len ryby?

Zaujímavú odpoveď sformuloval v 9. storočí mohučský arcibiskup a vzdelanec Hrabanus Maurus, ktorý na základe *Biblie* dokazoval, že „ryby a vtáctvo majú rovnakú hodnotu, lebo boli Bohom stvorené v ten istý deň“. Do tejto kategórie sa tak zaradilo i vodné vtáctvo, napr. divé kačky.

Proti takémuto chápaniu však protestovali viaceré duchovné authority, a tak sa postupne jedenie vtáctva v reholiach povolilo len chorým a tým, ktorí podstúpili púšťanie žilou.

ŠTEDRÍ DONORI

Aby sa mohol pokryť zvýšený dopyt po rybách, disponovali kláštory užívacími právami na stojaté alebo tečúce vody vo svojom okolí a zakladali vlastné rybníky. O zásobovanie rehoľníkov rybami sa starali aj veriaci prostredníctvom testamentárnych odkazov a rôznych zbožných nadácií. Napríklad každý brat z rehole cistercitov v dolnorakúskom Zwettli mal dostať každý piatok jeden kus dobrej ryby alebo jednu misu malých rýb, počas všetkých adventných nedelí a v pôstnom čase zasa ku kapuste nasolené slede čiže haringy.

Vďaka Alžbete von Chappel mali mnísi v pôste dokonca každodenne vyzy

Stredoveké lovenie sled'ov, drevoryt (1555)

a ak neboli možné vyzy, tak kapry alebo dobré čerstvé ryby. Budínsky mešťan František Bernardi sa zaviazal, že kláštora pavlínov v Örményesi (župa Zala) bude odovzdávať na sviatok Očisťovania Panny Márie (teraz Obetovanie Pána) dve nádoby olivového oleja a sud haringov.

Ryby dodávali kláštorom i samotní panovníci. Belo IV. daroval cistercit-skému kláštora v Heiligenkreuzi ročne 200 výz, ktoré zrejme pochádzali zo Žitného ostrova. Aj kláštory kartuziánov v Lechnici a na Skale útočišťa sa tešili priazni uhorských i poľských panovníkov. Tí kartuziánom každoročne zasielali okrem bieleho súkna i dva sudy haringov, v období adventu a veľkonočného pôstu. V roku 1501 dostali navyše od kráľa Vladislava II. i olivový olej, čo korešponduje s tým, že cez pôst sa nemohli používať masť ani maslo.

V Bratislave posielalo predstavstvo mesta v čase veľkonočného pôstu klariskám a františkánom 300 haringov a olivový olej.

ÚRAD PITANCIÁRA

Počas prísnych a dlhotrvajúcich pôstov mohli mnísi dostať pridanú porciu rýb, čo mal v kláštore na starosti pitanciár (*pitantiarius*). Jeho úrad vznikol už v 13. storočí. Dohliadal na peňažné prostriedky zo zbožných nadácií venovaných rehoľnej komunite. Z nich sa kupovali potraviny bohaté na bielkoviny – vajcia, syry, ryby, ale aj pšeničný chlieb, pivo a víno. Tieto pridané porcie boli určené chorým, tým, ktorým púšťali žilou, a kláštornému dorastu.

Normatívne pravidlá západného mníšstva, zakladajúce sa na Benediktovej a Augustínovej regule, však poskytujú len málo informácií o stravovaní v kláš-

tore. Konkrétnejšie údaje nachádzame až v kláštorných zvyklostiach a štatútoch jednotlivých reholí, ale najmä v účtovných knihách. Napríklad zachovaná kniha účtov kartuziánov v Aggsbachu dokladá, že v roku 1440 činili platby za ryby tretinu všetkých výdavkov za potraviny.

Nemecký historik Stefan Weiß, ktorý skúmal zásobovanie pápežského dvora v Avignone potravinami v rokoch 1316 až 1378, sa zaoberal aj tým, aký vplyv mali pôsty na zloženie kuchynských nákupov. Konštatoval, že výdavky na mäso sa v týždňoch pred Veľkou nocou náhle prerušili, z čoho vyplýva, že sa veľký pôst striktné dodržiaval. Výdavky na ryby v pôste rapídne stúpili na troj- až štvornásobok obvyklých súm. Celkovo však výdavky kuchyne počas pôstu neklesajú, keďže ceny zvlášť za sladkovodné ryby sa vyrovnali cenám mäsa. Výskumy ďalej potvrdili, že v adventnom období sa nedodržiaval taký prísny pôst ako vo veľkonočnom.

PANSKÉ JEDLO

A ako sa s pôstom vyrovnávali laici? Zachované účty niektorých miest potvrdzujú, že pôstne dni sa pochtivo dodržiavali, aj keď na radnici hostili tých najvýznamnejších hostí. Keď kráľ Žigmund so služobníctvom navštívil Bratislavu, pohostili ich v piatok 30. 5. 1410 vyzou, haringami, kaprami, veľkým kaprom, dvoma ruskými jesetermi, trom veľkými sumcami, karasmi, šťukami, tisíčkou rakov, k tomu na stole nechýbal olej, kapusta, cibuľa, petržlen.

V roku 1441, v sobotu pred druhou pôstnou nedeľou pred Veľkou nocou, si uctili uhorskú kráľovnú Alžbetu šťoukou a kaprom. Rábskemu biskupovi servirovali v sobotu 4. 10. 1455 dva

veľké zubáče. Spomínané druhy rýb patrili k tým drahším, „panským jedlám“, ktoré často figurovali aj ako dary. Mikuláš z Kaniže si dal do Hainburgu doviezť (21. 3. 1485) na voze ryby, osem košov rakov alebo číkov (ryba podobná malému hadovi). Keď sa sedmohradský vojvoda Sebastián z Rozhanoviec zdržoval na začiatku roka 1459 v Budíne, nakupovali sa preňho okrem iného nasolené kapry, karasy a miene.

RYBIE TRHY

Na trhoch sa predávali čerstvé ryby, nasolené alebo už upravené – pečené ryby i dovážané morské ryby. Spomínali sme už haringy, tie sa pre potreby kláštornej kuchyne kupovali vo veľkých množstvách – od sto do tristo kusov. Ulovené slede rybári rozdelili podľa veľkosti a kvality, vypitvali ich a odstránili žiabre. Potom ich nasolili a navrstvili do drevených kadí, v ktorých sa prepravovali po celej Európe. Po ceste museli dopĺňať slaný nálev, lebo haringy strácali na objeme. Trvanlivosť haringov závisela od kvality ich vypitvania a zasolenia. Stávalo sa, že kupec zasunul pokazené haringy do stredu kade, čo bolo pre dlhšie skladovanie veľmi škodlivé. Všeobecne možno pripustiť, že trvanlivosť haringov bola najmenej pol roka, pri dobrej kvalite dva roky. Hoci išlo o importovaný tovar, nepatrili haringy k drahším druhom rýb, ale ceny za ne mohli narásť, ako napríklad počas kostnického koncilu (1414 – 1418), keď bol pre veľký počet zhromaždeného duchovenstva zvýšený dobyt po rybách.

Nasolené sa nepredávali len dovážané ryby, ale aj domáce, najmä šťuky a kapry, ktoré sa chovali vo veľkom množstve, keďže sa im darilo v teplých stojatých vodách, chudobnejších na kyslík. Medzi rybami kraľovala jeseterovitá ryba – vyza. Túto delikatesu si však mohli dovoliť len tí majetnejší. Vyza dosahovala dĺžku päť metrov i viac, vážila okolo tony a dožívala sa vyše 100 rokov. Žila v Čiernom či Kaspickom mori a v čase trenia tiahla do ich prítokov. Pred postavením priehrady Železné vráta prenikala Dunajom až do jeho rakúskej časti.

Český humanista, autor kníh o rybníkárstve, Ján Dubravius hovorí, že kráľ Matej Korvín predstihol i slávnych rybníkárov v Čechách. Dokázal to tak, že do rybníka, ktorý založil pri hrade Tata (pri Komárne), nasadil z Dunaja vyzy, podobné delfinovi. Zvlášť vzbudzovalo obdiv, že vyzy vydržali dosť dlho vo vode bez prítoku, napriek tomu, že ťažko znášajú zajatie.

Patricia Payneová: *Stredoveká kráľovská pôstna hostina*

NA VŠETKY SPÔSOBY

Čo sa týka prípravy rýb, podľa stredovekých kuchárskych kníh možno konštatovať, že ryby sa varili, piekli, opekali na ražni, sušili, údili, pripravovala sa z nich huspenina, omáčka, polievka, miešali sa s vajíčkami, marinovali sa v octe s korením alebo s cibuľou. Pri príprave rôsolu alebo rybacej huspeniny sa ako želirovací prostriedok používal mechúr z vyzy. Keďže pôst bol dlhý a namáhavý, vynaliezaví kuchári vyvárať rybacie jedlá, ktoré dochucovali rôznymi koreniami, aby pripomínali chuť mäsa.

Stredoveká medicína odporúčala konzumáciu malých druhov rýb zároveň s hlavou a šupinami. V Uhorsku sa za lahôdku považovala pečeň mieňa – jediná treskovitá ryba zo sladkých vôd –, ktorej sa v Uhorsku hovorilo „božská ryba“.

DIŠPENZY

Nie každý však mohol či chcel dodržiavať prísne pôstne predpisy. A tak do pápežskej kúrie prúdili čoraz častejšie prosby o udelenie dišpenzy, aby petenti mohli požívať v niektorých dňoch pôstu mäso, vajcia alebo mliečne pokrmy. K napísaniu žiadostí ich viedli zdravotné dôvody, nevhodné klimatické podmienky či neznášanlivosť rýb – k tejto skupine patrila aj manželka vojvodu Stibora zo Stiboric, pani Dobrochna.

Na rozdiel od stredomorských krajín, kde bol dostatok rýb i olivového oleja, sa veriaci žijúci severne za Alpami sťažovali na nedostatok olivových stromov, na vysokú cenu olivového oleja, ktorý im pri príprave jedla spôsobuje nevoľnosť, či na to, že nemajú ryby v potrebnom množstve. V roku 1486 pápež Inocent VIII. hromadne povolil ponosujú-

cim sa veriacim z Bavorska požívať mliečne jedlá v pôstnom čase, s výnimkou veľkonočného týždňa.

Príčinou, prečo sa mnísi obracali na pápeža s cieľom dosiahnuť výnimku z pôstnej disciplíny, bolo najmä ich zdržiavanie sa mimo kláštora. Prokurátora Mikuláša z cisterciatskeho opátstva v Stične (teraz Slovinsko), ktorý mal na starosti vzťahy s okolitým svetom, často vysielali na cesty, kde si ryby nemal ako zabezpečiť.

Práve spoločenské a politické vzťahy medzi aristokraciou a vysokým klérom viedli časom k tomu, že sa ich stravovanie začalo vzájomne prispôbovať. Nedostatok rýb však nebol prípadom Uhorského kráľovstva. Podľa talianskeho humanistu Galeotta malo Uhorsko hojnosť výborných rýb v riekach Sáva, Dráva a Dunaj, pričom Tisa je taká bohatá na ryby, „že sa medzi ľuďmi, ktorí žijú v jej okolí, hovorí, že dve tretiny rieky tvorí voda a jednu tretinu ryby“. Okrem toho ďalšie rieky, jazerá a rybníky oplývajú znamenitými a v iných krajinách neznámymi rybami. Na záver svojich chvál na uhorské rybolovné podmienky dodal, že to povedal preto, „aby si azda niekto nemyslel, že pôst v Uhorsku je priveľmi ťažký“.

MIRIAM HLAVAČKOVÁ
(Titulná ilustrácia: *Lovenie so sieťou* (kniha *Tacuinum Sanitatis*, 14. stor.)

Podporte časopis VOX

**V roku 2017 ho môžete podporiť
aj poukázaním**

2 % z dane.

Viac informácií získate na www.vox.prikryl.sk

Vox In Deserto

Mnísi boli poľnohospodári Európy, pričom poľnohospodárstvo a kázanie šli ruka v ruke

Poľnohospodári Európy

Hoci väčšina vzdelaných ľudí vidí prínos stredovekých kláštorov pre západnú civilizáciu predovšetkým v oblasti vedy a kultúry, nemali by sme prehliadať, že mnísi mali veľký podiel na rozvoji takzvaných praktických zručností. Obzvlášť významným príkladom je poľnohospodárstvo.

Na prahu 20. storočia pochválil vtedajší rektor Massachusettskej vysokej školy poľnohospodárskej Henry Hill Goodell (1839 – 1905) „prácu úžasných starých mníchov z 1 500 rokov. Zachránili poľnohospodárstvo, keď ho nik iný zachrániť nedokázal. Venovali sa mu v čase novej éry a v nových podmienkach, keď sa na to iný neodvážil podujat“.

Dôkazov o tom máme množstvo. „Za obnovu poľnohospodárstva vo veľkej časti Európy vďaka mníchom,“ poznamenáva iný odborník. „Kamkoľvek prišli,“ dodáva ďalší, „premenili divočinu na kultivovanú krajinu; venovali sa chovu dobytka a roľníctvu, vlastnými rukami orali, vysušali močiare a kľúčovali lesy. Vďaka nim sa stala z Nemecka úrodná krajina.“ Iný historik pripomína, že „každý benediktínsky kláštor fungoval pre celé okolie ako poľnohospodárske učilisko“. Dokonca aj francúzsky štátnik a historik François Guizot (1787 – 1874), ktorý nebol prívetivmi naklonený Katolíckej cirkvi, poznamenal: „Benediktínski mnísi boli poľnohospodári Európy; z veľkej časti ju odlesnili, pričom poľnohospodárstvo a kázanie šli u nich ruka v ruke.“

VÝZVY Z MOČARÍN

Manuálna práca, ktorú *Regula Benedicti* výslovne vyžadovala, hrala v kláštornej živote ústrednú úlohu. Hoci *Regula* sv. Benedikta bola známa umiernenosťou a averziou voči prílišnej askéze, často sa našli mnísi, ktorí sa s radosťou púšťali do ťažkej a nepríjemnej práce. Takúto prácu chápali ako prostriedok spásy a príležitosť na umŕtvenie tela; týkalo sa to najmä kľčovania a odvodňovania novej pôdy.

Močariny sa vo všeobecnosti považovali za bezcennú pôdu a zdroj nákazy. No mnísi v takýchto lokalitách prosperovali a vítali výzvy, ktoré sa im tu núkali. Netrvalo dlho a močariny vysušili, vykopali kanály a to, čo bývalo zdrojom chorôb a špiny, premenili na úrodnú poľnohospodársku pôdu.

Veľký historik mníšstva Charles de Montalembert (1810 – 1870) zložil ich poľnohospodárskej práci hold: „Nedá sa zabudnúť, ako využili také rozľahlé územia pokryté lesmi alebo obklopené močiarňami, ktoré nikto neužíval ani neobýval.“ Tak totiž vyzerala väčšina pôdy, ktorú mnísi užívali: Čiastočne preto, lebo si vyberali najodľahlejšie a najnedostupnejšie miesta, aby ešte posilnili

samotu kláštornejho života, a čiastočne preto, lebo takejto pôdy sa laickí darcovia ľahšie vzdávali v prospech mníchov.

BEZÚTEŠNÉ MOKRADE

Hoci mnísi kľčovali lesy, ktoré prekážali ľudským obydliam a práci, nezabúdali však sadiť stromy a chrániť lesy.

Obzvlášť farbistý príklad blahodarného vplyvu mníchov na ich bezprostredné prírodné prostredie máme zo southamptonských mokradí v Anglicku. Henry Goodell popisuje, ako asi táto oblasť vyzerala pred založením opátstva v Thorney: „Nebolo tu nič, len obrovský močiar. V siedmom storočí vyzerali tieto mokrade asi ako lesy pri ústí Mississippi alebo ako močaristie pobrežie oboch Karolín. Bol to labyrint tmavých meandrujúcich bystrín; široké lagúny, močiare zaliate vodou pri každej jarnej záplave; široké pásy trstia, ostrice a papradia; rozsiahle porasty vrúb, jelší a sivých topoľov zakorených v pohyblivom rašelinisku, ktoré všetko požieralo a pritom všetko zachovávalo; pomaly pohlcovalo háje smrekov a dubov, jaseňov a topoľov, liesok a tisov, čo tu kedysi rástli v tenkej vrstve vlhkej pôdy zarostenej burinou. Stromy vyvrátené počas záplav unášali búrky a nakopené kmene vytvárali akési hrádze, takže voda opäť zalievala pôdu. Prekvapením bystriny menili v lesoch korytá a piesok z naplavenín sa miesil s tmavou rašelinovou zemou. Akoby sa tu sama príroda odtrhla z reťaze a čoraz väčšími nespútanane bujnela, kým sa z celej slatiny nestal jeden bezútešný močiar.“

NAPODOBENINA RAJA

Ako vyzerala táto oblasť o päť storočí, opísal William z Malmesbury (cca 1096 – 1143): „V tejto napodobenine raja akoby sa odrážala usľachtilosť a jemnosť nebies. Uprostred mokrin sa vypínajú háje a vysoké, štíhle vrcholce stromov sa takmer dotýkajú hviezd; očarené oko blúdi ponad more zelenajúceho sa rastlinstva, a noha, čo kráča po rozľahlých lúkach, cestou nenarazí na prekážku. Ani piad' zeme, kam až oko dovidí, neleží ladom. Tu pokrývajú pôdu ovocné stromy, tam zas pokrýva zem alebo sa vinie po drevných podperách vinič. Príroda súperí s umením, ak jed-

»»

no nevládze tvorit', dopľňa ho druhé. Ó, aká dokonalá a príjemná samota! Teba dal Boh mníchom do daru, aby boli deň za dňom počas svojho smrteľného života čoraz bližšie k nebesiam.“

ZAVLAŽOVANIE

Kamkoľvek mnísi prišli, priniesli plodiny, činnosti alebo výrobné metódy, ktoré ľudia predtým nepoznali. Tu zaviedli chov dobytka a koní, tam varenie piva alebo včelárstvo či ovocinárstvo. Trh s obilím vo Švédsku vznikol práve zásluhou mníchov; v Parme začali s výrobou syra; v Írsku s lovom lososov – a na mnohých miestach založili najlepšie vinohrady.

Mnísi zachytávali vodu z prameňov a v čase sucha ju využívali. Práve mnísi z Kláštora svätého Vavrinca a svätého Martina si všimli, ako sa voda z prameňov bez úžitku rozlieva po lúkach v Saint Gervais a Belleville, a doviedli ju do Paríža. V Lombardsku sa roľníci naučili od mníchov zavlažovaniu, čo významne prispelo k tomu, že sa táto oblasť preslávila po celej Európe úrodnosťou a hojnosťou. Mnísi sa ako prví usilovali zlepšiť chov dobytka krížením – nenechávali tento proces na náhodu.

PRÍKLADY PRIŤAHUJÚ

Dobry príklad mníchov bol často inšpiráciou i pre ostatných, najmä veľká úcta a vážnosť, s akými pristupovali k manuálnej práci ako takej, a predovšetkým k poľnohospodárstvu.

Podľa istého učenca „sa vzťah k poľnohospodárstvu ocitol na bode mrazu. Boli časy, keď úrodné polia pokrývali močiare a muži, ktorí mali obrábať pôdu, zaznávali pluh ako podradný nástroj“. No keď mnísi vyšli z cieľ a začali kopáť kanály a obrábať polia, „ich úsilie malo zázračný vplyv. Muži sa znovu vrátili k vznešenému, no podceňovanému remeslu“.

Pápež sv. Gregor Veľký (590 – 604) nám predkladá poučný príbeh o opátovi Equitiovi, misionárovi zo 6. storočia, známom svojou výrečnosťou. Keď ho prišiel pápežský vyslanec hľadať do kláštora, vošiel priamo do skriptória (v stredoveku kláštorná písárska dielňa, kde mnísi odpisovali knihy – pozn. red.), keďže očakával, že ho nájde medzi kopistami. No nebol tam. Kopisti mu vysvetlili, že „je dolu v údolí, kosí trávu“.

Mnísi boli aj priekopníci vo výrobe vína, ktoré používali jednak na slávenie svätej omše, a jednak na bežnú spotrebu, čo *Regula* výslovne povoľovala. Napríklad objavenie šampanského sa dá sledovať až k benediktínovi Dom

Pérignonovi (1638 – 1715) z Opátstva svätého Petra v Hautvillers-sur-Marne. Roku 1688 bol Dom Pérignon správcom pivníc v opátstve a šampanské víno vyrobil, keď experimentoval s miešaním vín. Základnými princípmi, na ktoré prišiel, sa výroba šampanského riadi ešte aj v súčasnosti.

VYUŽITIE VODNEJ ENERGIE

Mnísi boli tiež významnými tvorcami stredovekej techniky. Vyspelosťou technológií sa obzvlášť preslávil reformovaný benediktínsky rád cistercitov, založený roku 1098 v Cîteaux, ktorý sa stal materským kláštrom všetkých novovzniknutých kláštorov cistercitského rádu. Vďaka dobrej komunikačnej sieti medzi jednotlivými kláštormi sa technické informácie širili veľmi rýchlo. Preto možno nájsť v kláštoroch, vzdialených od seba až niekoľko tisíc kilometrov, podobné systémy poháňané vodou. Sociológ Randall Collins (1941) píše: „Tieto kláštory boli ekonomicky najefektívnejšie jednotky, aké dovtedy v Európe a možno na celom svete existovali.“

V cistercitskom kláštore v Clairvaux vo Francúzsku sa zachoval záznam z 12. storočia o využívaní vodnej energie,

ktorý prekvapujúco naznačuje, že stroje nadobudli v živote Európy kľúčové miesto. Cistercitská kláštorná komunita mala obyčajne vlastnú dielňu. Mnísi využívali silu vody na mletie pšenice, osievanie múky, valchovanie súkna a spracovanie kože. A ako poznamenáva Jean Gimpel v knihe *Stredoveký stroj*, táto správa z 12. storočia sa mohla napísať 742-krát, pretože v 12. storočí bolo práve toľko cistercitských kláštorov v Európe, pričom prakticky všetky dosiahli rovnaký stupeň technickej vyspelosti.

Hoci tieto dôležité činnosti neohromujú natoľko ako intelektuálny prínos mníchov, zohrali pri budovaní a zachovaní západnej civilizácie rovnako významnú úlohu. Len ťažko by sme inde na svete našli spoločenstvo, ktorého prínos by bol natoľko rôznorodý, zásadný a prepotrebný ako prínos západného mníšstva v čase všeobecného zmätku a zúfalstva.

THOMAS E. WOODS

(Podľa knihy *Ako Katolícka cirkev budovala západnú civilizáciu*, Bratislava, Redemptoristi – SMN, 2010)

(Odsedy a medzitulky: red.)
(Ilustrácie: stredoveké iluminácie)

Fiktívny rozhovor o význame kontemplatívnych rádov s trapistom Thomasom Mertonom

Blažený život v zárodočnej podobe

Byť v súčasnom svete mníchom a žiť neuveriteľne strohý život, zaváňa priam exotikou a vyvoláva množstvo otázok. Odpoveď na ne nám vo fiktívnom rozhovore dáva trapistický mních THOMAS MERTON, OCSO (na obr.).

Pre súčasný svet ste asi najznámejší trapista. Čo znamená byť trapistom?

Názov *trapista* je len prezývka. Trapistickí mníši patria do Rádu reformovaných cistercitov, *Ordo Cisterciensium Reformatorum*. V priebehu dejín sa aj tento rád reformoval, a tak vznikol Rád cistercitov prísnej observancie, *Ordo Cisterciensis Strictioris Observantiae*, ľudovo povedané trapisti. Trapisti patria do rodiny cistercitov.

Prečo kladú trapisti taký dôraz na to, že sú cisterciti?

Nejde len o formalitu či hranie sa so slovíčkami. Ide o samotnú podstatu mníšskeho povolania, o to, ako presne dokáže rehoľný rád plniť účel, pre ktorý bol založený. Je dosť pravdepodobné, že dôvodom prílivu nového života a duchovnej energie do súčasných trapistických kláštorov je to, že sa stali niečím viac, ako len „trapistickými“ kláštorami. A tak keď niekedy dostanete list alebo uvidíte dokument podpísaný niekým, kto za svoje meno pripojuje písmená OCR či OCSO, môžete si povedať, že je to niekto, kto našiel zmysel života. Bude to totiž mních, cistercita či trapista, skrátka kontemplatívny človek.

Ako by ste definovali cistercitu?

Je to človek, ktorý sa vzdal všetkého, aby všetko získal. Opustil svoje túžby, aby dosiahol najvyššie uspokojenie svojich túžob. Zriekol sa všetkej slobody, aby sa úplne oslobodil. Vydal sa do boja, pretože našiel taký spôsob boja, ktorý znamená pokoj. Kľúč k existencii sa

mu ponúka v prostých a nenápadných veciach, akými sú práca, chudoba, samota, skrátka to, čomu sa hovorí *všedný život*; ticho pripomínajúce Kristov Nazaret, kde je Boh chválený bez okázalosti, uprostred hoblín. Úloha mnícha, jeho poslanie je zbaviť sa sebec-tva a vnútorného nepokoja, otvoriť sa zvrchovanému Božiemu Duchu. Nechať sa premeniť Bohom bez toho, aby sám plne chápal, čo sa s ním deje – v tom spočíva celý mníchov život.

A definícia trapistu?

Nemá zmysel hromadiť ďalšie podivné fakty o askéze trapistov. Slovo *trapista* sa stalo synonymom pre askétu – pre mnícha, ktorý vedie tvrdý spôsob života.

To je cieľ?

Pokánie a askéza určite nie sú cieľom mníšskeho života. Ak mních nebude viac ako len zbožným atlétom, zmysel svojej existencii v Cirkvi nikdy nenaplní. Ak chceme porozumieť životu mníchov, musíme sa predovšetkým spýtať, čo je konečným zmyslom ich konania. Ľudia sa nestávajú trapistami len kvôli nádeji, že dosiahnu pokoj na onom svete. Niečo im s neotrasiteľnou istotou hovorí, že onen svet sa začína už tu, že do raja môžu vstúpiť už teraz, ak zasvätia svoje životy činnosti, ktorá je podstatou nebeskej blaženosti.

Hovoríte o láske?

Áno, o nej. O čistej, nesebeckej láske, ktorá nežije z toho, čo dostáva, ale z to-

ho, čo dáva. Láska, ktorá sa zväčšuje, ak sa odovzdáva ostatným, ktorá rastie sebaobetovaním a stáva sa mocnejšou, keď sa vzdáva sama seba.

Treba však povedať, že na láske, ktorá je nebeskou blaženosťou, je niečo zvláštne. Pripodobňuje nás Bohu, pretože on je láska. *Deus caritas est*. Čím väčší ho milujeme, ako on miluje nás, tým väčší sa mu podobáme, tým lepšie ho spoznáваме. Kruh sa uzatvára: Čím lepšie ho spoznáваме, tým dokonalejšie milujeme, pretože „*večný život je v tom, aby poznali teba, jediného pravého Boha, a toho, ktorého si poslal, Ježiša Krista*“ (Jn 17, 3).

Práve to je kontemplatívny život: Život zasvätený poznaniu Boha a láske k nemu a k ostatným ľuďom v Bohu a kvôli nemu. Kontemplatívny život sa zameriava predovšetkým na Boha a na lásku k nemu.

Čo je podstatou kontemplatívneho života?

Samotná kontemplácia. Dosiahnutie Boha skrz poznanie a lásku. Kontemplácia tak zároveň predstavuje dokonalú lásku k Bohu a dokonalé kresťanské milosrdenstvo. A pretože „*láska k bližnému je naplnením zákona*“ (porov. Rim 13, 10), je kontemplácia najvyššou formou kresťanského života. Mníšskemu životu dáva úžasnú pevnosť. Predstavuje premeň pokojnej a trvalej duchovnej energie a svedčí o vitalite vnútorného života bielych mníchov.

To sa už vari dotýkame mystiky...

»»

V cisterciatskom *Duchovnom direktóriu* sa píše, že hoci kontemplácia „predstavuje hlavný cieľ nášho rádu, nie je našou povinnosťou dosiahnuť mystickú kontempláciu, keď duša spojená s Bohom zostáva viac-menej pasívna pod vplyvom Božieho pôsobenia a vychutnáva stav plnej blaženosti“. Nikto nemôže dosiahnuť tento druh modlitby, ak ho k nej neprivedie samotný Boh, pretože, ako sa ďalej píše v *Direktóriu*, „len Boh rozhoduje o tom, takýto druh modlitby umožní – nežiada ho od všetkých“.

Dôležitejšie je zo svojho života dôkladne vykoreniť neresti, krok za krokom smerovať k dokonalosti lásky, usilovať sa o zjednotenie s Bohom. Niekomu sa to podarí bežným spôsobom, zatiaľ čo iný zostane ďaleko pozadu, a to aj navzdory modlitbe pokoja či iným mystickým milostiam. Je však pravda, že tieto milosti sú nesmierna pomoc pre pokornú dušu, ktorý sa teší z dobrého duchovného vedenia.

Vráťme sa ešte k láske. Tá sa často spája s obetou.

Dokonalá láska k Bohu v sebe zahŕňa aj dokonalú obeť. Božia láska je nekonečne štedrá a nezištná. Čo asi môže Boh získať z lásky svojich tvorov? Neusiluje sa o našu lásku preto, aby sme ho obdarovali. Usiluje sa o ňu preto, lebo vie, že v láske k nemu spočíva naše najväčšie šťastie. Aby sme však Boha milovali čo najdokonalejšie, musíme tak činiť s podobnou nezištnosťou, s akou miluje on nás. Milovať ho preto, lebo je Boh.

Nesmieme zabúdať, že láska je zjednocujúca vôľa. Dokonalá láska k Bohu je dokonalé zjednotenie s Božou vôľou. To znamená, že nebudeme chcieť nič z toho, čo Boh nechce. Slovanmi cisterciatského mystika Guillauma zo Saint-Thierry: „Človek je dokonalý, keď je ako Boh. Nielen keď sa s Bohom zjednotí vo svojich túžbach, ale keď už nie je schopný chcieť, čo Boh nechce.“

K niečomu takému však človek nedospeje cez noc.

Ako sa dá k tomu dospieť? Cvičením v čnostiach?

Nedá sa to získať ani cvičením v čnostiach, ktoré sa dajú dosiahnuť vlastným úsilím, dokonca ani s pomocou bežnej milosti. Je to Boží dar, ktorý zodpovedá tomu, čo moderní znalci mystickej teológie nazývajú *milosť zjednotenia*.

Cisterciati a ich život sa vyznačuje láskou. Prijali za vlastnú biblickú knihu hovoriacu o mystickom spojení duše s Bohom – *Pieseň piesní*. Čo sa týka

Bible, to je vyslovene cisterciatské územie. Keď v cisterciatskom opátstve Fosanova ochorel sv. Tomáš Akvinský, nemohol prísť na lepší spôsob, ako odmeniť bielych mníchov za ich pohostinnosť, než komentovať pri ich zhromaždeniach v kapitulskej sieni práve *Pieseň piesní*.

To sme asi opäť v trapistickom kláštore...

Nuž, len svojim spôsobom. Dokonalosť lásky k Bohu je síce dôvodom existencie trapistických kláštorov, ale aj každej ľudskej duše prichádzajúcej na svet, pretože všetky sú stvorené na toto zjednotenie s Bohom a na obrovskú, večne trvajúcu radosť, ktoré toto zjednotenie prináša. Aj preto sa môže zdať, že tí, ktorí vstupujú do trapistických kláštorov, odkladajú svoj život – a v istom zmysle je to pravda. No robia to preto, aby ho vzápätí opäť našli a v oveľa dokonalejšej podobe. Ide totiž o obeť, ktorá ústi do naplnenia toho, na čo sme boli stvorení.

Má v modernom svete opodstatnenie existencia kontemplatívnych reholí?

Prosiaca Cirkev stojí pred Božím trónom, oblečená ako kráľovská dcéra zo žalmu, v šatách bohato pretkaných zlatom. Táto rozmanitosť v množstve vzorov a ozdôb, dodávajúcich pôvabnému odevu Cirkvi krásu, sa skladá z rôznych spôsobov života a stavov, v ktorých mnoho kresťanov slúži Bohu a chváli ho. Medzi nimi zvlášť vynikajú životné cesty rôznych reholí a kongregácií. Konečným zmyslom života týchto spoločenstiev nie je nič iné ako samotný Boh. To znamená, že ich hlavnou funkciou je priviesť svojich členov rozličnými spôsobmi k poznaniu a uchopeniu Boha, ktorý predstavuje vrchol všetkej skutočnosti, dokonalosť nekoneč-

nej pravdy a nevyčerpatelnú plnosť šťastia.

Všetky spoločenstvá Bohu zasväteného života sú okrem iného určené aj na to, aby napomáhali životu a rastu Cirkvi.

Predsa však – nepotrebuje súčasný svet väčšmi aktívne, t. j. činné rehole a kongregácie?

Členovia aktívnych rehoľných spoločenstiev sa starajú o chorých, sýtia chudobných a vyučujú deti. Kontemplatívni mnísi k tomuto dielu však tiež nepriamo prispievajú, dokonca aj hmotne, pretože prebytok zo svojho hospodárenia rozdáva chudobným a kláštor podporujú nemocnice a školy, pravda, keď na to majú peniaze. Mních, ktorý obrába pole, vie, že nepracuje len pre seba, ale aj preto, aby nasýtil chudobných. No nijaký trapistický kláštor nemôže v materiálnej oblasti urobiť toho veľa. Jeho hlavné dielo tkvie v duchovnej oblasti.

Práve túto oblasť mám na mysli. Potrebuje moderný svet kontempláciu?

Vo svete, kde ľudia zabudli, akú hodnotu má modlitba, sú to práve mnísi, ktorí sa modlia za svet a za všetkých tých, ktorí nevedia, ako sa modliť. Ak existuje ešte aspoň trochu šťastia a duchovnej radosti, čo zmierňuje zúfalstvo našej doby, tak sa získali modlitbou. Ak dokážu ľudia v chaose súčasného sveta objaviť predsa len nejaký konečný zmysel, tak jedine zásluhou Božej milosti, ktorú pre nich získala niečím modlitba.

Kontemplatívny život však znamená oveľa viac. Mnísi nežijú z toho, že by sa utešovali nádejou na budúce šťastie alebo by sa uisťovali, že niekde má niekto nejaký úžitok z ich obiet. Sv. Tomáš Akvinský hovorí, že kontemplatívny

život je vo svojej podstate najdokonalejším životom, akým môžu ľudia na zemi žiť. Je to vlastne blažený život v zárodočnej podobe.

Dá sa povedať, že je to akýsi proti-pól činného spôsobu života?

Nie, pretože kontemplácia a činnosť sú nutne obsiahnuté v každej reholi. Musia sa vzájomne doplňovať, kresťanská dokonalosť totiž nie je nič iné než milosrdenstvo, a to predpokladá dokonalú lásku k Bohu a blížnemu. Je to stále jedna a tá istá láska. Nedá sa rozdeliť na dve rôzne skutočnosti. No aj napriek tomu môžeme väčšmi zdôrazniť jeden alebo druhý jej aspekt. Hovoriť však, že činný život nie je cieľom kontemplatívneho rádu, nie je to isté ako hovoriť, že činný život do Cirkvi nepatrí. Práve naopak – každý predsa vie, že Ježiš poslal svojich apoštolov kázať všetkým národom a udeľovať sviatosti, ktoré sú hlavným nástrojom spásy, a tak sa šírenie jeho kráľovstva stalo závislé od činného apoštolátu.

Ja však hovorím o tom, že aj keď sa kontemplatívny rád nevenuje vyučovaniu či kázaniu, neznamená to, že sa neusiluje o spásu druhých ľudí. Práve naopak – spásu a šťastie svojich blížnych berú veľmi vážne. Je to vlastne jeden z hlavných cieľov ich životnej orientácie, no vždy len ako plod kontemplácie a pokánia.

Do akej miery je kontemplácia nutná v činnom spoločenstve?

Sv. Tomáš Akvinský síce hovorí, že najdokonalejšie sú rády venujúce sa kázaniu a vyučovaniu, no nesmieme zabúdať, že tento veľký Učiteľ Cirkvi vzápätí dodáva, že tieto rády, hoci patria k tým činným, vykonávajú práce, ktoré sa odvíjajú z plnosti kontemplácie. Ba čo viac, súčasní dominikánski teológovia nás uisťujú, že aj ich kazateľská a učiteľská činnosť má kontempláciu ako prvotný a hlavný cieľ, a nie ako druhotný, doplnkový. V nijakom prípade sa nemá kontemplácia považovať za cieľ podriadený kazateľskej činnosti. V skutočnosti totiž určuje hodnotu kázania a vyučovania práve intenzita kontemplácie, z ktorej obe činnosti vyvierajú a pretekajú. Dominikánsky páter Garrigou-Lagrange hovorí, že „*apoštolský život smeruje principiálne ku kontemplácii, a tá svoje ovocie prináša v apoštoláte*“.

Alebo inak: Činné rády by veľmi skoro zistili, že ich aktivita je neplodná, keby ju neživila vnútorná sila modlitby a kontemplácie. No rovnako tak kontemplatívny mních, ktorý sa pokúsi zo

svojho sveta vytesniť potreby a utrpenie ľudstva a uzavrie sa do sebeckého raja vnútornej seba útechy, skoro zabíja do neplodných ilúzií.

Takže sa nedá hovoriť o nejakej väčšej dôležitosti toho-ktorého rádu či kongregácie?

Takto problém nestojí. Plodnosť rehoľných rádov a ich príspevok ku kráse a životnosti Cirkvi totiž nespočíva vo vonkajších ani v hmotných dôkazoch ich dynamiky. Najlepšie rehoľné spoločenstvo nie je to, ktoré má najviac škôl, univerzít, sirotincov a nemocníc, a nemusí to byť ani spoločenstvo s najprísnejšou regulou, najčastejšími pôstmi, najzavretejšou klauzúrou či najdlhšími modlitbami. Týmto mierkami sa účinnosť či dôležitosť rehoľného rádu nemeria.

Ako by sa malo merať?

Najlepšie rehoľné spoločenstvo je to, ktoré má najvyššie ciele a najdokonalejšie prostriedky k ich dosiahnutiu. Podľa tejto abstraktnej mierky môžeme merať rozdiely medzi jednotlivými rehoľnými spoločenstvami. Konkrétne to znamená, že najlepším rádom v Cirkvi určitého obdobia je ten, ktorý sa čo najväčšmi blíži k dokonalému zachovávaniu svojich regúl a ktoré sa čo najsvedomitejšie venuje tomu, na čo vznikol. preto sa nijaký rád nemôže zdokonaľiť tým, že sa náhle rozhodne prijať pravidlá a ciele iného rádu, ktorý má v Cirkvi iné poslanie. Namiesto toho, aby sa stal lepším, začne takéto spoločenstvo upadať, pretože sa pokúša vykonávať činnosť, na ktorú nebolo určené.

To znamená, že kvalita reholí závisí od kvality naplňania ich poslania?

Presne tak. Najväčšiu cenu pre Cirkev majú tie spoločenstvá, ktoré v každej

dobe čo najpresnejšie zachovávajú literu a ducha svojich regúl, a to aj napriek tomu, že ich dielo neupúta nijakú pozornosť okolia.

Kontemplatívny život je sám o sebe nadradený, no rehoľné sestry v nemocnici by sa asi dopustili niečoho závažnejšieho ako obyčajnej nedokonalosti, keby sa rozhodli, že sa budú venovať kontemplatívnej modlitbe práve vo chvíli, keď sa im treba starať o pacientov. A rovnako tak trapisti, ktorí by náhle pocítili, že už nevydržia záplavu svetla, ktoré bolo vliate do ich duší, a ponáhľali by sa do najbližšieho mesta kázať na uliciach, by pravdepodobne nepridali nič k svojim zásluhám.

Poviem to ešte inak. Najväčším nepriateľom rehoľných rádov nie je štátny úradník, ktorý ruší kláštory, rozháňa mníšske komunity a zatýka rehoľníkov a rehoľníčky, ale *démon*, ktorý ich presvedčí, aby sa vydali za dobrodružstvom nemajúcom s ideálmi zakladateľov ich spoločenstva nič spoločné.

Zhovárал sa PAVOL PRIKRYL (Odpovede sú koncipované z knihy *Vody Siloe* od T. Mertona)

(Snímky: OCSO)

*Mať
posledných
päť dolárov,
tri dám
do reklamy
Henry Ford*

www.vox.prikryl.sk

*Mať posledné
peniaze,
objednám si*

VOX

dvojtyždenník moderného
kresťana

časopis v PDF formáte
o náboženstve a kultúre

OBJEDNÁVKY:

vox.zdruzenie@gmail.com • 0918 472 420

Kozmopolitizmus ponúka len jeden pozitív, no vlastenectvo chór superlatívov

Vlastenecká myšlienka

Esej *Vlastenecká myšlienka* od GILBERTA KEITHA CHESTERTONA vyšla prvý raz roku 1904 v zborníku *Vlasteneckého klubu England: A Nation*. Keďže je vysoko aktuálna aj po vyše sto rokoch, uverejňujeme ju v plnom znení.

Skepticizmus posledných dvoch storočí zaútočil na vlastenectvo rovnako ako na všetky ďalšie náruživosti, ktorým sa aspoň teoreticky oddáva ľudstvo. V prípade vlastenectva išlo o útok pozoruhodný a nevšedný, pretože vychádzal z tábora moderných spisovateľov, ktorí nie sú vulgárni skeptici, ale vyznávajú akúsi prirodzenú vieru vo filozofiu a politiku.

SÚPERI ĽUDSTVA

Tolstoj, možno najväčší zo žijúcich Európanov, úspešne založil školu, ktorá, nehľadiac na jej omyly (a nie je ich málo ani nie sú malé), vykazuje všetky rysy veľkého náboženstva. Rovnako ako akékoľvek veľké náboženstvo je pozitívna, verejná, a predovšetkým paradoxná. Tolstojovec sa vyžíva v hlásaní najťažších náuk svojho vyznania s temnou a veľkolepou radosťou, ktorú svet už takmer štyristo rokov nepoznal. Ak hovorí, že „nikto nemá hnúť ani prstom, dokonca aj keď ide o obranu jeho vlasti“, zaznieva z toho podobné potešenie, s ktorým Tertulián kedysi povedal: „Cre-

do quia impossibile.“ (Verím, pretože je to nemožné.)

Táto významná a stále rastúca sekta, spolu s mnohými modernými intelektuálmi najrozličnejších škôl, priamo napadá myšlienku vlastenectva ako nezlučiteľnú s širším citom lásky k ľudstvu. Pre nich je čiastkové vždy nepriateľom obecného. Pre nich je každý národ súperom ľudstva. Pre nich je, a to vôbec nie výnimočne, každý človek súperom ľudstva.

Tak trochu sa matne podobajú istému druhu ľudí, ktorí tvrdia, že človek nemá chodiť do kostola, pretože Boh je všadeprítomný, a v kostole ho nikto nevidí.

DVAJA POCESTNÍ

Predstavme si dvoch ľudí, ktorí sa stratili niekde v pustine. Už je tma, navyše začalo pršať. Zrazu zbadajú svetlo nad vchodovými dverami. Vydajú sa za ním a uchýlia sa do podivného domu, v ktorom vládne dobrá nálada. Možnože jeho obyvatelia práve niečo oslavujú alebo sa len tak veselo baví; vari pripra-

vujú súkromné divadelné predstavenie či hrajú karty.

Jeden z pocestných priloží mimovoľne a ochotne ruku k dieľu, náruživo sa chopí kariet alebo si načierni tvár na divadelné predstavenie a rozosmeje prítomné deti. A urobí to preto, lebo cíti k celej zhromaždenej spoločnosti náklonnosť.

Druhý pocestný však povie: „Milujem túto spoločnosť tak veľmi, že nemôžem znieť, aby sa pri kartách štiepila; natoľko milujem nádhernú ľudskú tvár, že si neprajem, aby bola pokrytá sadzami či farbičkami; nevyzvem nijakú zo žien do tanca, pretože by to znamenalo udeliť jednej zvláštnu výsadu, a ja vás milujem všetky rovnako.“

Prvý z pocestných bezpochyby rozveselí celú spoločnosť. A neprejaví aj voči celej spoločnosti viac lásky?

DVA DRUHY LÁSKY

Každý z nás bol vskutku stratený v sivej pustine večnosti a hľadel na vchod tejto zeme, nad ktorou sa vznášala lampička slnka. Vo vnútri sme našli spoločnosť ľudstva, ktorá holduje určitým starobylým slávnostiam a pravidlám, istým súťažiam a odlišnostiam. A rovnako ako v spomínanom príklade sa dajú tejto spoločnosti ponúknuť dva druhy lásky. Povýšenec vyhlási, že sa s prítomnými spojí v ich jednote; dobrý druh sa k nim pripojí v ich rozdielnostiach.

Ak vidia zblúdili hostia v rozdielnostiach niečo úplne nemravné, niečo úplne nemiestne, potom bezpochyby musia protestovať; ale nemali by nikdy protestovať kvôli tomu, že odlišnosti sú odlišnosťami, a teda v určitom zmysle výlučné, alebo preto, lebo obrad je obradom, a preto z istého pohľadu nerozumný.

Ak má cudzinec v dome mravné výhrady, napríklad hrať o peniaze, mal by zdvorilo odmietnuť, pravda – nemal by sa vyžívať v odmietaní. Nemal by sa pýtať: „Prečo som sa stal náhodou spoluhráčom toho a toho?“ Nemá hovoriť: „Aký je rozumný rozdiel medzi gulou a zeleňom?“

Ak naozaj miluje svoj druh, potom bude, nakoľko len môže, hrať aj tie najmenšie úlohy, ktoré sa mu v onej veľkej hre sveta zveria. Uchová si radosť a nadšený konzervativizmus; vrhne sa do národnostného športového súperenia

»»»

nia; s potešením bude navštevovať starobylé náboženské predstavenia.

NENÁVISŤ

Keďže to moderní intelektuáli, ktorí odmietajú vlastenectvo, nerobia, obostiera ich lásku k ľuďom zvláštny chlad a neúprimnosť. Keď sa ich pýtate, či milujú ľudstvo, tak bezpochyby úprimne odpovedia, že áno. Ale keď sa ich spýtate na akúkoľvek triedu, z ktorých sa ľudstvo skladá, zistíte, že ich všetky nenávidia. Nenávidia kráľov, nenávidia kňazov, nenávidia vojakov, nenávidia námorníkov. Nedôverujú vedcom, odsudzujú meštiakov, lámu palicu nad robotníkmi, ale uctievať ľudstvo. O ľudstve však hovoria, ako keby išlo o akýsi podivný cudzí národ. Vo svojom vynášaní podivnej rasy zvané ľudstvo sa stále väčšmi a väčšmi vzdávajú ľuďom. V úsilí byť humánnymi prestávajú byť ľudskými.

Je totiž pravda, že všeobecnosť môžeme dosiahnuť skôr tým, že sami sa budeme usilovať o čo najlepšie vzťahy s našim bezprostredným okolím. Človek, ktorý miluje vlastné deti, naplňuje oveľa viac všeobecný poriadok, než ten, kto chová v náručí hrošie mláďa alebo vozí v kočiariku malého krokodíla. Pretože človek tým, že miluje svoje deti, robí vo svojej podstate niečo (ak môžeme použiť taký obrat) neskonale viac hrošieho, než keď chová hrocha; robí to, čo robia hrochy.

A rovnako je to aj s vlastenectvom. Človek, ktorý miluje ľudstvo a prehlíada vlastenectvo, prehlíada ľudstvo. Človek, ktorý miluje svoju vlasť, možno neplytvá skvelými lichôtkami na adresu ľudstva, ale skladá mu najväčšiu z lichôtok – napodobňuje ho.

STRIEDMOSŤ

Základná duchovná prednosť vlastenectva a podobných citov spočíva v tom, že ich prostredníctvom sú všetky veci dostatočne milované, pretože sú všetky veci milované jednotlivo. Kozmopolitizmus nám dáva jednu vlasť, ktorá je dobrá; nacionalizmus nám dáva stovky vlastní, a každá z nich je tá najlepšia. Kozmopolitizmus ponúka pozitív, vlastenectvo chór superlatívov. Vlastenectvo nezačína s chválou sveta u najvzdialenejších veciach, ale u najbližších, a vďaka tomu vedie k jednej snád' najpodstatnejšej z pozemských úvah, t. j. že všetko na svete si zaslúži patričné uznanie. Nech sa už na nejakom osamelom ostrove nachádza podivuhodne utváraný vrch, nech už rastie v nejakom zapadnutom pralese doteraz nepomenované ovocie, vlastenectvo je zárukou

toho, že nič neskončí v temnote bez toho, aby nebolo zvečnené v piesni.

Existuje však ďalší oveľa výraznejší rozdiel, vedúci k tomu, aby sme podporovali tých, ktorí obhajujú myšlienku vlastenectva ako takú proti jej odporcom. Sú dva spôsoby, ako môže rozumný človek pristupovať k otázke striedmosti, ktorá je cieľom morálky vo všetkých oblastiach – vo víne, vo vojne, v láske, vo vlastenectve; táto striednosť velí, nakoľko je to možné, aby sa víno vyvarovalo opilstva, vojna masakrom, láska hýrivosti a vlastenectvo sira Alfreda Harmswortha (britský novinový magnát, ktorý zastával krajne protinemecké a militaristické postoje – pozn. red.).

ABSTINENČNÁ METÓDA

Jeden spôsob, ktorý zastával od počiatku dejín nemalo úprimných ľudí, sa môže nazvať *abstinenčná metóda*; teda, že je lepšie sa s ohľadom na zrejme nebezpečenstvo bez všetkých tých skvelých dejinných vášní obísť.

Stúpenci druhej metódy (medzi nich sa radím aj ja) vyhlasujú, že jediný úspešný spôsob, ako sa vyhnúť nebezpečenstvu, spočíva v dôkladnom pochopení a prežití oných vášní. Tvrdíme, že s každým veľkým citom súvisí aj istý strach, ktorý je, spolu s predstavivosťou, najsilnejšou možnou hamovkou nadmiery; tvrdíme, že na to, aby sa človek obával vojny, je nutné niečo o nej vedieť; na to, aby sa obával lásky, je nutné niečo o nej vedieť; že na to, aby sa človek vyvaroval nemierného pitia vína, má ho vnímať ako zradné potešenie, a tak je to aj s vlastenectvom.

Druhá strana je toho názoru, že najlepšou zárukou umiernenosti je priprúť si modrú sužku (myslí sa kokarda, ktorú na znamenie abstinencie zaviedol

americký protestantský kazateľ Francis Murphy – pozn. red.); my tvrdíme, že najlepšou zárukou je narodiť sa v krajine, kde sa pestuje víno. Oni hovoria, že najlepšou zárukou čistoty je sľub bezženstva; my tvrdíme, že najlepšou zárukou čistoty je zamilovať sa. Oni vyhlasujú, že najlepšou zárukou, ako sa vyhnúť ľahkomyselnej bojovnosti, je vzdať sa boja; my tvrdíme, že najlepšou zárukou je raz si to skúsiť. Oni tvrdia, že nemáme brať svoju vlasť vážne, aby sme dokázali prehlíadať ničotné drzosti; my tvrdíme, že ich máme brať veľmi vážne, aby sme to dokázali.

Je to ako mohamedánske a kresťanské pojmávanie striedmosti. Mohamedánstvo urobilo z vína jed; kresťanstvo z neho urobilo sviatosť.

HODNÉ BOJA

Mnoho moderných humanistov sa desí národnosti ako matky vojen. V istom zmysle to tak je, rovnako ako v prípade lásky a náboženstva. Ľudia vždy bojovali za veci, ktoré im ležali na srdci, a v mnohých prípadoch oprávnene.

No je tu ďalšia vec, na ktorú by sa tiež nemalo zabúdať: S tým, ako ľudia nadobúdajú rozum, musia si uvedomiť, že je naivné vystavovať násilnému súboju úplne základné a duchovné city. Ľudia môžu bojovať za rozumové záležitosti, pretože v takom prípade víťazstvo snád' aj niečo preukáže. No iracionálne záležitosti sú priveľmi jemné na to, aby sa za ne násilím bojovalo, pretože víťazstvo nič nedokazuje.

Keď ľudia po prvý raz prežijú nádherné a znepokojujúce city, je ich prirodzeným pudom, ich prvým a najprirodzenejším a najrozumnnejším pudom, zabíjať ľudí. A tak napríklad romantická láska prešla rovnakým dejným vývojom ako vlastenecký cit.

Keď stredoveký rytier alebo trubadúr pocítil silu spočívajúcu v čistej a monogamnej láske, ktorá neskonale presahovala obyčajné zvieracie chůtky, ihneď sa chopil kopije a vyrazil do okolia, vyhrážajúc sa, že zabije každého, kto poprie, že sa zamiloval do tej najskvelejšej osoby. Nedomnívam sa, že by romantická láska od tých čias nejako upadla; ľudia však došli k istému záveru, presvedčili sa ani nie o tom, že táto láska je priveľmi bezvýznamná, než by sa za ňu bojovalo, ale že je oveľa dôležitejšia, než aby sa za ňu bojovalo. Ľudia sa presvedčili, že ohľadom týchto citov je, takpovediac, akýkoľvek boj neúčinný, pretože bojovník nikdy neprijme jeho výsledok.

POZNANIE

Každý z nás je presvedčený, že jeho vlasť je najlepšia, rovnako ako sa asi každý z nás domnieva, že jeho matka je najlepšia na svete. To, že si to myslíme, ešte však neznamená, že to začneme nejako overovať pomocou násilí. Neposielame svoje matky, aby spolu zápasili v nejakom amfiteátri. A keby jedna matka porazila druhú matku, nikto by na tú svoju kvôli tomu nezmenil názor, a mal by na to tie najlepšie dôvody. To je jediná závažná námietka proti inštitúcii súbojov.

To, že súboj zabíja ľudí, sa mi zdá ako nepatrná maličkosť; to úspešne zvládajú aj futbal, hon na líšku a londýnske nemocnice. Jediná rozumná výhrada proti súboju spočíva v tom, že vyžaduje najbolestnejší a krvilačný postup na riešenie sporu, pričom ho nerieši. Preto sa domnívam, že správna cesta k tomu, ako sa v prípade vlastenectva vyvarovať vedľajších krajností, je rovnaká ako pri sexe či vo vojne, t. j. niečo o nich vedieť.

Ako sa nikdy nepodarí úplne vykoreniť moc sexu a pitia vína, rovnako sa nikdy nedá vylúčiť taká vec, akou je vlastenecká vojna. No práve ako zamilovaný muž zistí, že je neľahké zložiť úplne zúfalú báseň o flirtovaní, tak aj všetko to rečnenie o *Union Jack* (názov pre vlajku britského impéria – pozn. red.) a anglosaskej krvi, čo toľko bavilo novinárov tejto krajiny v posledných rokoch, bude rovnako zničené skrátka nemožne tomu, kto si aspoň na okamih predstaví, ako by to asi skutočne vyzeralo, keby sa na Box Hille (kopec neďaleko Londýna – pozn. red.) utáborila nejaká cudzia armáda.

ZVLÁŠTNÝ MRAVNÝ ZÁKON

Lahkovážne a nezáväzné táranie o národných víťazstvách je pre ľudí, ktorí

zmýšľajú rovnako ako ja, len svedectvom o tom, že tu chýba skutočný zápal. Priemerný občan, nech už vyznáva akékoľvek politické farby, bude považovať takéto reči za prejav prehnaneho vlastenectva. My hovoríme, že je to prejav nedostatočného vlastenectva.

Preto kozmopolitovi, ktorý vyznáva lásku k ľudstvu a nenávidí uprednostňovanie vlastného, odpovedáme: „Ako môžeš milovať ľudstvo a nenávidieť niečo také ľudské?“ Ak namietne, že v jeho očiach je uprednostňovanie vlastného hriechom a je to ľudské len v rovnakom zmysle, ako je ľudské bitie manželky, odpovieme, že potom vyznáva úplne iný mravný zákon než my a že v tom prípade nemá v našom rozhovore takmer nijaký zmysel používať slovo *hriech*. Keď povie, že to nie je priamo hriech, ale je to hlúpe a úzkoprsé, odpovieme, že to je vec pohľadu, pričom pre nás je jeho pohľad úzkoprsý až k zaduseniu. A budeme sa za neho modliť, aby sa jedného dňa vymanil z tiesnivej kobky kozmopolitného sveta a objavil rozsiahle pole a nekonečné nebo nad svojou vlasťou.

A ak nakoniec vyhlási, čo celkom určite učiní, že je nerozumné dávať pred-

nosť jednému miestu pred iným a že nie je isté, čo je a čo nie je národ, odpovieme: „Týmto znamením si premožený; tvoja slabosť spočíva práve v tom, že nepoznáš národ, ani keď ho vidíš. Existuje mnoho milostných pletiek, je mnoho druhov piesní, ale obyčajní ľudia poznajú milostnú pletku alebo pieseň, keď sa s ňou stretnú. Vedia, že konkubínat nemusí byť nutne milostnou pletkou, že miešanie veršov nemusí byť nutne piesňou. Ak nerozumieš nejasným slovám, zasadni medzi pedantov a nechaj prácu na tomto svete ľuďom, ktorí jej rozumejú.“

Je totiž lepšie nazvať občas nejaký štít kopcom a nejaký kopec štítom, ako sa nachádzať v myšlienkovom stave, keď sa človek domnieva, že na svete nie sú nijaké štíty, pretože sa pevne nestanovila výška toho, čo je štítom.

(Snímky: archív, net)
(Odseky a medzitoluky: red.)

*Kto stratil majetok, nestratil veľa.
Kto stratil slobodu, stratil mnoho.
Kto stratil vieru, stratil všetko.*

SVEDECTVO

ČASOPIS TABUIZOVANÝCH FAKTOV

Predslov

pre milovníka a čitateľa týchto mravoučných kázní

Františkánsky páter PAULÍN BAJAN (1721 – 1792), jedna z významných postáv slovenského baroka, bol nielen výborný kazateľ, organista, hudobný skladateľ, autor omšových zborníkov a kancionálov, ale vďaka zachovanej jeho vlastnej latinskej autobiografii možno pokojne povedať, že bol aj majster pera. Svoju autobiografiu otvára veršovaným predslovom, z ktorého je zrejmé, že sa vzťahuje tak na Bajanove kázne, ako aj na jeho životopis.

Zvedavý si, ktorý z bratov získal priazeň poslucháčov? Ktože zbúchal toľké zväzky, nezabudol na obrázky?

Z týchto hárkov, z rodostromu spoznáš jeho otca, mamu, deda, bratov, celý príbeh – je to rozprávanie živé.

Bol on vždycky veľký pracant, s láskou čítal každý bachant, nenávidel dlhú chvíľu, zlozvyk naňho nemal vplyvu.

Vedel noci zužitkovať, bdením, prácou ozdobovať, o zdravie sa nestrachoval, iba svätosť v úcte choval.

Také boli jeho plány, aby naň vždy pamätali bratia, ktorí s láskou budú čítať jeho knižku hrubú.

A že text raz plynie hladšie, inde zasa je to slabšie, na tom vinu nesie papier, ale najmä dodávateľ.

Azda nemal škrobu v dielni, alebo bol skúpy veľmi, lebo papier strašne drsný pri písaní ruku brzdil.

Vypil množstvo atramentu, a tak môjmu inštrumentu nedalo sa zľahka písať, bolo treba silu pridať.

Ozdobnejšie kapitály dvojnásobnú prácu dali: obrysy som perom ťahal, vnútro štetcom vymaľoval.

Ako často prebolestne zaúpel som, prežalostne, že tento môj podnik, pliaga, babračka je veru riadna!

Ale čože? Svätá skromnosť, nehľadiac na nepríjemnosť, v písaní ma vzpružovala, k pilnej práci nadchýnala.

Nech len vidia bratia drahí, ktoré mená autor chváli, ktoré knižky užil na to páter Paulín, prach a blato.

Preňho Faber jezuita bol najvyššia autorita.

Bol on preňho žriedlom často, nazýval ho pravým majstrom.

Lebo dnešné autority z neho vyberajú hity. Občas zdá sa, že sú ony Faberove verné klony.

Pius, Claus a mladší páni dnes sú veľmi uznávaní. No a čo? Veď, pána Fera, rozum brali od Fabera!

Načo teda kade-tade čerpať vodu z cudzej kade, keď mám priamo od prameňa nápoj, ktorý páru nemá.

Z tohto, bratku, pijaj smelo, ak sa chceš stať kazateľom. Dá ti dobrý základ k práci, hľadajúce duše spasi.

(Preklad: SVORAD ZAVARSKÝ)

DEŇ POČATÉHO DIEŤAŤA JE AJ TVOJÍM SVIATKOM

Nechat' na seba pôsobiť umenie – meditácie nad Caravaggiovými obrazmi

Judita a Holofernes

Oba obrazy predstavujú biblickú hrdinku, židovskú vdovu Juditu, v najvypätejšom momente jej odvážneho činu na záchranu vyvoleného národa, totiž vo chvíli, keď odtína hlavu spiacemu asýrskemu vodcovi, Holofernesovi, v prítomnosti svojej slúžky Abry (porov. Jdt 13, 4 – 8). Preto sa stretávame aj s konkrétnejším názvom týchto obrazov: *Judita, ktorá stína hlavu Holofernesovi*.

Hoci biblický text hovorí o tom, že „s celou silou dvakrát zaťala do šije“ (Jdt 13, 8), tu je znázornená azda tesne po tom; Holofernesova hlava už je do značnej časti oddelená od tela a Judita sa usiluje akoby „krájaním“ dokončiť svoje dielo, telom odvrátená. Jej nápadne zvrátené čelo jasne svedčí o tom, že to, čo robí, robí nie z potešenia, ani z nenávisťi, hnevu, strachu či pomsty, ale len z pocitu *povinnosti*, ako Božia „predĺžená ruka“ – čo i sama zdôrazňuje, keď správu o Holofernesovej smrti zvestuje svojim súkmeňovcom: „*On opäť ukázal svoju spásnu silu v Izraeli a trestajúcu moc nad našimi nepriateľmi. Tak to urobil aj dnes*“ (Jdt 13, 11).

ZVEDENÝ ZVODCA

Na uskutočnenie diela záchrany svojho ľudu použila všetky *prostriedky*, ktoré jej Boh dal – tie ženské, ktoré sú jej vlastné, a napokon, posilnená modlitbou, aj tie *mužské*. Judita si je dobre vedomá svojich „ženských zbraní“, keď sa na Holofernesovo „pozvanie“ na hostinu rozhodla použiť svoju príťažlivosť na záchranu svojho ľudu, „*obliekla si*

najkrajšie šaty a ozdobil sa všetkým, čím sa zobia ženy“ (Jdt 12, 15), ba ako sama neskôr spieva, „*obliekla si jemný odev, aby ho zvedla*“ (Jdt 16, 8). V kontraste s postavou Holofernesa, ktorá je zahalená tmou, Caravaggio necháva zažiarit' v plnom svetle Juditin ľahký belostný odev, ktorý dáva vyniknúť jej vnedom, takže *Biblia* tu píše doslova, že „*Holofernes bol z nej celý bez seba. Zahorel vášňou a zachvátila ho veľká túžba obcovať s ňou*“ (Jdt 12, 16).

Vedomie, že v tomto krajne riskantnom podujatí Boh je s ňou, pomáha Judite zachovať si čistotu aj v bezprostrednom ohrození, a to práve – paradoxne – zdôraznením svojej príťažlivosti. Jej *zvodca* totiž – úplne *zvedený* od vzrušenia a samolúbeho presvedčenia, že Juditina predstieraná veselost' a slová o tom, ako sa cíti poctená, sú dôkazom, že jeho neodolateľná osobnosť napokon zlomila aj jej národné či náboženské nepriateľstvo – „*vypil toľko vína, koľko nevypil za jeden deň v celom svojom živote*“ (Jdt 12, 20). Následne, v totálnej opitosti ani nepomyslel na zväzanie (či znásilnenie), ale „*padol dolu tvárou*“ (Jdt 13, 2), a ešte aj v mo-

mente náhle, nečakane a strašnej smrti akoby s výčitkou hľadá na jej presvitajúce prsia, ktoré ho *pripravili o hlavu* – obrazne a napokon i doslova.

VRAŽDA AKO VÝKUPNÁ OBETA

Juditine natiahnuté ruky a odvrátený trup (dost' neprirodzené gesto vzhľadom na to, čo práve vykonáva) ešte väčšmi podčiarkujú *symboliku* tejto vraždy. Má dôkladne vyhrnuté rukávy a aj telom prejavuje odstup, zdánlivo snáď preto, aby sa nezašpinila krvou svojej obete – v skutočnosti však možno skôr ochraňuje svoju mravnú čistotu, odvracia sa od Asýrčana predovšetkým morálne, a *tak* zachraňuje svoj národ.

Kontrast medzi smrťou a životom, ktorý *musí byť* ňou *vykúpený*, vyjadruje protipól medzi hrôzou v tvári umierajúceho a nečakane prenikavým *pokojom* v tvári zachránenej. Skutočne tu Judita pôsobí ako „kňazka“, ktorá prináša starozákonnú obeť a – tak ako ani vtedajší kňazi zrejme necítili záľubu, keď rozpoľovali telá baránkov, ale bol to nevyhnutný *obetný obrad* – rovnaké pocity sa zračia aj v tvári Judity. O to skôr, že je to *žena* v rozpuku života, pre ktorú je prirodzené život dávať, nie brať. Aj biele lôžko, na ktorom leží Holofernes, by mohlo evokovať plachtu na obetnom oltári.

Myšlienku *výkupnej smrti* dotvára aj krv, ktorá strieka z Holofernesovho krku, je však znázornená skôr symbolicky než realisticky (ako by sme to mohli čakať od autora, ktorý sa práve realizmom svojich obrazov vyznačuje).

SPOLUPRÁCA ŽIEN

Scénu ešte obohacuje aj postava starej Juditinej slúžky, ktorá uprene hľadá na jej dielo a s pripraveným vrecom čaká na Holofernesovu hlavu, ako jej bolo prikázané.

Ako pri iných obrazoch, aj tu možno pozorovať zaujímavý Caravaggiov prístup k znázorňovaniu jednotlivých postáv – niekedy aj tie hlavné sú skôr len naznačené, niekedy zas i tie vedľajšie sú vykreslené do detailov. Bezpochyby sa dá povedať, že aj v tomto prípade sa s postavou slúžky autor „pohral“ a ujala by sa i ako samostatné umelecké dielo.

Pozoruhodný je kontrast jej zvráskavenej tváre s hladkou tvárou Judity – azda môže slúžiť nielen na to, aby ešte väčšmi zvýraznil Juditinu mladistvú krásu, ale aby obe postavy spoločne symbolizovali *všetky* židovské ženy, ktoré tu spolupracujú na záchrane národa. No ešte väčšmi môže zaujať sústredený pohľad, v ktorom sa nezračí žiadna emócia. Slúžka, hoci zrejme po prvý raz asistuje Judite pri podobnom diele, pôsobí dojmom úplnej, priam „rutinnej“ oddanosti a spoľahnutia sa na to, že jej pani dobre vie, čo robí.

VÝZVA NASLEDOVAŤ

Druhé Caravaggiovo zobrazenie tej istej témy prináša len menšie variácie detailov, ktoré si však – možno práve preto – zasluhujú pozornosť. Judita tu už nie je zobrazená v kontraste svojej príťažlivosti, ktorá jej umožnila oslobodiť sa od nemravného zvodcu, a tým aj svoj národ spod asýrskeho ovládnutia. Jej jemne naznačené vlny sú už zahalené v dlhom čiernom odevu – Judita vie, kedy a dokedy ich má použiť v Božom diele. Ani Holofernes už s hrôzou nehľadá na ňu, ale bolestne zatína zuby v smrteľnom kŕči.

Naproti tomu stará slúžka, opäť s veľmi detailne vykreslenou zvráskavenou tvárou, hľadá na Juditu pohľadom absolútnej podpory a povzbudenie. (Zaujímavý detail je jej hrubý krk a akoby obojstranne napuchnutá štítina žľaza.)

Judita – a toto je zásadne nový prvok – hľadá von z obrazu. Navzdory tomu, čo práve vykonáva a čo by si zasluhovalo všetku jej pozornosť, pôsobí dojmom, akoby si od diváka pýtala súhlas... Pri detailnejšom pohľade do jej tváre sa však zdá, že možno tu ide o čosi oveľa hlbšie a v jej pohľade je v skutočnosti výzva nasledovať ju.

Isteže, oba obrazy predstavujú starozákonnú udalosť spôsobom, v ktorom jasne dominuje autorova vôľa ukázať

Judita na druhom obraze hľadá von z obrazu. Navzdory tomu, čo práve vykonáva, pôsobí dojmom, akoby si od diváka pýtala súhlas (detail)

ich *symbolický význam*. Ani v prvej, ani v druhej verzii Judita zrejme nepozýva zvädzať, a následne vraždiť našich nepriateľov. Skôr je to pozvanie hľadať v Juditinej *odvahe* pevnú vieru a pevné odhodlanie obetovať sa pre svojich blízkych a – s pomocou Božou – odvážiť sa aj na zdanlivo nemožné dielo *spásy* (čiže *záchrany, vyslobodenia*) – tej vlastnej, no nielen jej.

PRÍŤAŽLIVOSŤ AKO DAR

A v „pointe“ tejto biblickej udalosti, ako ju Caravaggio vykreslil veľmi jasnými rysmi (osobitne v prvej verzii), je tu ponúknutá azda i myšlienka, adresovaná osobitne ženám, aby si boli vedomé, akú moc nad mužmi majú, vďaka svojej príťažlivosti. Môžu ňou muža totálne ovládnuť a úplne prevrátiť kategórie „silnejšieho“ a „slabšieho“ pohlavia. No nie na to ju dostali. Hoci Judita v tomto prípade *využíva* svoju príťažlivosť (ktorá asýrskeho vodcu pripravila o rozum), aby ho práve ňou vylákala; aj týmto svojím gestom uka-

zuje na *zvrátenosť* takéhoto pohľadu na ženu a na to, že príťažlivosť ženy je jej daná na presne opačné ciele – na najvznešenejšie *dielo lásky*, v ktorej ňou obdarúva svojho muža a prijíma jeho nehu.

STANISLAV KOŠČ

Judita a Holofernes (1)

Olej na plátne, 145 x 195 cm, vytvorený asi v rokoch 1598 – 1599 (podľa iných zdrojov 1602), v súčasnosti uložený v Národnej galérii antického umenia (Galleria nazionale d'arte antica), Palazzo Barberini v Ríme

Judita a Holofernes (2)

Olej na plátne, 144 x 173,5 cm, vytvorený okolo roku 1604, stratený v 17. storočí (zachovala sa len jeho kópia, ktorú vytvoril Louis Finson v roku 1607 a nachádza sa v Palazzo Zevallos v Neapole), možno však nájdený v roku 2014 v Toulouse (v súčasnosti sa v Paríži overuje jeho pravosť)

Projekt *UMENIE DUCHA – Návrat súčasného umenia do chrámu* pokračuje aj v roku 2017

Muž bolesti

V jezuitskej Kaplnke Sedembolestnej Panny Márie v Piešťanoch pokračuje projekt pod názvom *UMENIE DUCHA – Návrat súčasného umenia do chrámu*. Vytvára priestor pre diela súčasného umenia, ktoré odzrkadľujú kresťanské poslanstvo. Navracia ich do chrámu, kde kvalitné súčasné umenie, z rôznych dôvodov, často chýba.

Jeho prostredníctvom poukazovali napríklad na sociálnu nespravodlivosť a utrpenie človeka na okraji spoločnosti.

Súčasnú zobrazenie Muža bolesti od IVY ŠTRBOVEJ-JAROŠOVEJ je formou osobnej meditácie vyjadrenej výtvarnými prostriedkami. Utrpenie Ježiša Krista je zdôraznené expresívnou farebnosťou, ktorá v divákovi vzbudzuje emócie a umožňuje mu ich prostredníctvom modlitby hlbšie sa otvoriť tajomstvu utrpenia, s ktorým sa v živote stretáva každý z nás. Poukazuje na jeden zo spôsobov modlitby svätého Ignáca z Loyoly, na takzvanú aplikáciu zmyslov, keď sme pozvaní si predstaviť, že

sme sa ocitli v Kristovej blízkosti počas jeho pozemského života, a pozorovať, čo v jeho blízkosti prežívame a ako ho vnímame.

Dielo vzniklo počas Jubilejného roku milosrdenstva a je osobnou reakciou autorky na tragickú smrť blízkeho kolegu, akademického maliara Stanislava Horného. Hovorí tiež o našich osobných utrpeniach, ktoré nás presahujú a nie vždy ich chápeme, no zároveň nachádzajú zmysel v utrpení toho, „ktorý bol pre naše rany strýznený“ a „ktorého ranami sme uzdravení“ (Izaiáš 53, 3, 5).

P. LEOPOLD SLANINKA, SJ

Pôst nás každý rok nanovo pozýva „zatiehnúť na hlbinu“ života, objaviť hlbšie korene Božieho pôsobenia v našom živote. Preto je dôležité stávať sa duchovne citlivejšími, a to prostredníctvom modlitby, ale aj pôstu. Práve vtedy, keď sa vzdáme niečoho, čo je pre nás dôležité, ozve sa v nás najvnútornejšia pravda o nás samých. Na povrch tak môžu vystúpiť rany, ktoré inak prekrývame aktivitou, ale napríklad aj jedlom. Je dôležité ich nepotláčať, ale nechať ich „vyplávať na povrch“, pretože nám môžu veľa povedať o nás samých a otvoriť nás Božiemu uzdraveniu. Pôst nám umožní spoznať, na čo by sme výlučne rozumovými úvahami nikdy neprišli. Môže sa pre nás stať zdrojom milosti a dôverného priblíženia sa k Bohu a k Ježišovi.

Utrpenie, o ktorom intenzívne meditujeme práve počas pôstneho obdobia, sa dá vo výtvarnom umení vizualizovať rôzne. Trpiaceho Krista symbolizujú zastavenia krížovej cesty a ukrižovanie, ktoré predstavuje vrchol jeho obety za nás.

Svoje miesto majú aj v každom chráme a kresťanskej domácnosti. Zvlášť emotívne zobrazenie utrpenia Krista predstavuje takzvaný Muž bolesti – Ježiš Kristus s trňovou korunou na hlave, stojaci alebo sediaci na okraji hrobu, ktorý ukazuje svojich päť rán. V umení sa objavuje od neskorého stredoveku, predovšetkým však v renesancii. Trpiaceho Krista však často zobrazovali aj umelci takzvaného expresionizmu v prvej polovici 20. storočia, ktorí pracovali s vystupňovaným výrazom (expresiou) a symbolickými hodnotami farby.

O najnovšom filme režiséra Martina Scorseseho *Mlčanie*

Scorseseho *Mlčanie*

Od čias *Posledného pokušenia Krista* (1988) ubehlo veľa rokov a zdá sa, že držiteľ Oscara, režisér Martin Scorsese, opäť prebúda kontroverziu. S tým rozdielom, že pokúšaný Kristus pobúrila cirkevných predstaviteľov a veriacich, kým mlčiaci Boh zrejme odradí mnohých divákov. O tom hovorí aj recenzia Rina Cammilleriho, uverejnená v on-line bulletine *La nuova Bussola Quotidiana*.

Ako som predpokladal, Scorseseho film *Silence* hovorí o mlčaní Boha. Možno poznamenať, že s touto témou prišiel vo svojich majstrovských dielach už oveľa skôr Ingmar Bergman. Ten sa však vcelku pochopiteľne držal čisto protestantského prostredia, zatiaľ čo Scorsese je katolíkom. Je zrejme, že Scorseseho katolíctvo je mučivé a plné pochybností, ako to napokon vyplýva aj z jeho staršieho, kontroverzného diela z roku 1988 *Posledné pokušenie Krista*. Najnovšie dielo však mohol americký režisér talianskeho pôvodu prezentovať v predpremiére vo Vatikáne, čo nebolo v roku 1988 mysliteľné.

(NE)JEZUITSKÉ

Hlavného predstaviteľa Andrewa Garfielda primäl režisér absolvovať duchovné cvičenia sv. Ignáca z Loyoly, aby sa vžil do roly. Po vzhliadnutí filmu je však evidentné, že sa musel vžiť skôr do Scorseseho koncepcii, pretože príbeh v sebe nemá nič „jezuitského“, navyše trpí početnými anachronizmami. Kto totiž videl zmieňovaný film, stal sa svedkom prezentácie predstáv, s ktorými sa možno stretáva niektorý súčasný katolícky intelektuál, ale ktoré sa, kto vie prečo, premietli do Japonska 17. storočia. Mohol sa totiž odohrať kdekoľvek a kedykoľvek. Stačí spomenúť, že aj v staroveku požadovali predstavitelia rímskej moci od uväznených kresťanov zapretie viery ako istú „formalitu“ v podobe verbálneho prejavu a vloženie kadidlového zrnka na oltár štátneho božstva. Protagonista filmu, mladý jezuitský páter Rodrigues, pristúpi na rituálne pošliapanie svätého obrázku v domnienke, že zachráni životy veriacich dedičanov – *kirišitan*, ktorí to odmietli urobiť. Stal sa tak jedným z oných *lapsi* (meno odpadlíkov v ranej Cirkvi, keď kresťanov prenasledovali rímske úrady, aby sa vzdali svo-

jej viery – pozn. red.), ktorí sa nájdu v každej dobe (keby Scorsese chcel, mohol namiesto románovej predlohy Šúsaku Enda konzultovať realie s oveľa širšiu historickou dokumentáciou, napríklad z obdobia tzv. donatistov v severnej Afrike).

HORKÁ PACHUŤ

Pravým protagonistom príbehu však nie je Rodrigues, ale Boh, ktorý je stále ticho, nepočuje invokácie, ktoré sú mu adresované, nezachraňuje pred prenasledovaním a nestará sa o životy veriacich, ktorí sa k nemu modlia...

Výsledným pocitom z tohto filmu je horká pachuť, ktorú si človek mohol pokojne ušetriť.

Prenasledovanie sa predsa prorokuje v evanjeliu, teda v knihe, ktorá hovorí o prvom Mučeníkovi, Ježišovi Kristovi. „*Blahoslavení ste, keď vás budú pre mňa potupovať a prenasledovať a všetko zlé na vás nepravdivo hovoriť*“, stojí tam čierne na bielom (Mt 5,11). Vôbec sa tam nepíše, že je možné vyviaznuť prednesením úctivej prosby Bohu.

Nedávno kanonizovaný José Sánchez del Río, štrnásťročný mučeník z mexickej občianskej vojny za náboženskú slobodu z 20. rokov minulého storočia (pozri *VOX* 16/2016 – pozn. red.), vysvetľoval svojej matke, že chce vstúpiť medzi *christeros* preto, aby sa čo najrýchlejšie dostal do raja. Je jasné, že kto neverí v blaženosť večného života – alebo v ňu verí veľmi málo – silno tiahne k pozemskému životu a chce si ho uchovať, a to aj napriek tomu, že môže byť žalostný a biedny.

Veriaci vidieť, že Scorseseho filme dokazujú, že pochopili všetko, zatiaľ čo zmienený jezuita nie. Preferuje trochu dlhší život, preniknutý mučivými výčitkami a výdatne okorený nepokrytým pohrdaním, ktoré voči odpadlíkom prechovávali prenasledovatelia. Práve oni totiž ctia *bušidó* (doslova

cesta bojovníka – pozn. red.), teda samurajský mravný kódex, ktorého typickou súčasťou je neochvejnosť tvárou v tvár smrti.

ZAMLČANÉ SKUTOČNOSTI

Vnucuje sa teda otázka: Prečo sa onen jezuita vôbec vydával do Japonska? Ba dokonca: Prečo vôbec chcel byť jezuitom a misionárom?

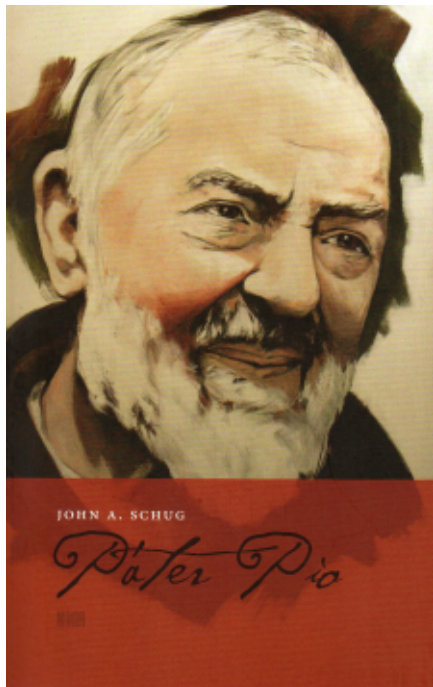
Faktom je, že jezuiti v 17. storočí často hovorili o posledných veciach, čiže o tzv. *novissimi*, najmä o raji, a to takým spôsobom, že nešťastní vidiečania a rybári neváhali čeliť smrti len preto, aby ho dosiahli.

Medzi skoro tristo tisícimi japonskými kresťanmi však neboli len chudáci vidiečania. Aj mnohí *daimovia* (šľachtici – pozn. red.) a samuraji prijali kresťanstvo, pretože v ňom rozpoznali vznešenejšiu náuku než tú, ktorú podávajú tradičné japonské náboženstvá ako šintoizmus, budhizmus a konfucianizmus. Nedávno beatifikovaný daima Takajama Ukon, Kristov samuraj (pozri *VOX* 1/2017 – pozn. red.), konvertoval na kresťanstvo práve preto, lebo si vypočul učeníu dišputu medzi budhistickými bonzami (mnísi – pozn. red.) a jezuitskými misionármi. Aj preto v roku 1637 vypuklo na ostrove Kjúšú takzvané Šimabarské povstanie na obranu náboženskej slobody – veď prečo by sa malo zakazovať len kresťanstvo?

Toto všetko film zamlčuje, ba skoro sa zdá, ako by predpokladal, že prenasledovatelia mali na svoje počínanie nejaké dobré dôvody.

Koniec-koncov – teda vcelku zbytočný film.

RINO CAMMILLERI

Nad knihou Johna A. Schuga o svätcovi našich čias

Páter Pio

Na obálke knihy *Páter Pio* je napísané: „Po sedemročnom dôkladnom skúmaní životopisných údajov nám autor, kapucín z Oklahomy v USA, ponúka miestami neuveriteľný životný príbeh pátra Pia (1887 – 1968), kapucínskeho kňaza z malého horského mestečka San Giovanni Rotondo v južnom Taliansku.“

V citovanom texte z obálky knihy, ktorý má informovať a priťahnúť potenciálneho čitateľa (a je ich nemálo, len na Slovensku sa táto kniha dočkala doteraz siedmich vydaní), si treba zvlášť všimnúť slovné spojenie „*neuveriteľný životný príbeh*“.

VÝREČNÝ ODKAZ

Áno, viaceré udalosti späté so životom pátra Pia, ktorého pápež Ján Pavol II. zaradil v roku 2002 do zoznamu svätých, sú natoľko nezvyčajné a vymykajúce sa našim bežným predstavám, že pôsobia až neuveriteľne. Súčasný čitateľ sa preto ľahko môže ocitnúť v pozícii „osvieteného skeptika“, hľadajúceho spôsob, ako sa vyhnúť údivu a prekvapeniu, ako vtesnať duchovné javy do rámca racionalizmu, ako zatlačiť správy o zázrakoch do vzdialenej minulosti.

Lenže život pátra Pia nie je stredovekou legendou, patrí súčasnosti a dotýka sa reality väčšmi, než sme azda ochotní pripustiť.

Ľudia, ktorí pátra Pia poznali osobne a stali sa jeho duchovnými deťmi, hovoria, že jeho odkaz je výrečný a presvedčivý, nepotrebuje nijaké zveličovanie ani domýšľanie: „*Pravda o ňom je dostatočne fantastická.*“ V knihe nájdeme niekoľko takých výpovedí a spomienok, či už zo strany kláštorňých spolubratov, alebo zo strany laikov.

SYMFÓNIA SO STIGMAMI

Muž, o ktorom hovoríme, sa narodil v Pietrelcine neďaleko Neapola a pri krste dostal meno Francesco; vybrala mu ho matka z úcty k svätému Fran-

tiškovi z Assisi. Bol druhým z ôsmich detí v chudobnej roľníckej rodine. Ako pätnásťročný nastúpil do noviciátu a jeho domovom sa načas stal kapucínsky kláštor v Morcone, kde dostal nové meno. Začali ho volať brat (fráter) Pio. Je zaujímavosťou, že ku kapucínom chcel ísť preto, ako doma povedal, lebo kapucíni nosia bradu. V roku 1907 vyriešil slávnostné rádové sľuby a po ukončení štúdií bol vysvätený za kňaza. Stal sa pátrom. Od roku 1918 bolo jeho pôsobiskom San Giovanni Rotondo, do konca života toto miesto neopustil.

John A. Schug píše: „*Kým pátra Pia vysvätili za kňaza, jeho život bol symfóniou, jednoducho upravenou a príjemnou na počúvanie. Ale od vysvätenia roku 1910 až do smrti roku 1968 tá symfónia nadobúdala wagnerovskú zložitosť. Dychtivo túžil po Bohu, ale keďže bol presvedčený o vlastnej neužitočnosti a bezcennosti pred Bohom, úpenlivo sa dožadovoval smrti, ktorá by bola úľavou v tejto agónii.*“

Na tele pátra Pia sa zjavili stigmaty – viditeľné jazvy, rany ukrižovaného Ježiša, ktoré mu spôsobovali telesnú i duševnú bolesť. Týchto päť rán – na rukách, nohách a boku – sa mu nikdy nezahojilo, ale ani neinfikovalo. Je to skutočnosť a zároveň rébus, ktorý „*racionalisti, psychológovia a zástancovia hystérie*“ nevedia vyriešiť.

Stigmaty sú isto pozoruhodným javom v živote pátra Pia. Rôzni ľudia z rôznych pohnútok o nich napísali nespo-

četné množstvo článkov a kníh. Mnohé záznamy sú doslova ohromujúce, ale väčšmi by sme sa mali zamerať na poslanstvo viery tohto svätého muža: „*Vonkajšie prejavy pátrovho života sa rozplývajú do bezvýznamnosti, keď čítame jeho vlastné rozprávanie, prosté, ale vznešené, o vývoji jeho duchovného života spojeného s Bohom...*“

TŔNISTÁ CESTA

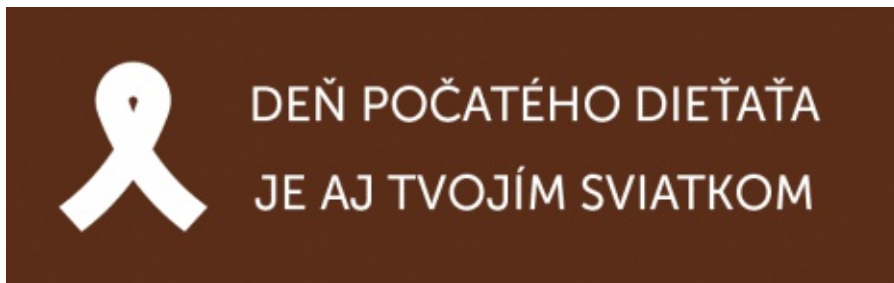
Páter Pio to nemal ľahké, všetky dary a milosti, ktoré dostal, boli draho zaplatené utrpením a mnohými skúškami. Mal aj nepriateľov a správanie časti cirkevnej hierarchie voči nemu bolo správdzané opatrnosťou, nedôverou až podozrievavosťou, čo je však do značnej miery pochopiteľné vzhľadom na zvláštne a mimoriadne chýry a udalosti spojené s jeho pôsobením. Vatikán mu napríklad v roku 1962 zakázal písať ďalšie listy a v roku 1968 „*istý inšpektor z Ríma*“ prikázal kapucínom zničiť všetku korešpondenciu, došliť na pátrovu adresu.

Páter Pio, svätec našich čias, chodiaci ešte nedávno po tejto zemi, vydal celým svojim životom silné svedectvo, ktoré zasahuje mnohých a pomáha im napredovať na ceste viery. Ako konštatuje autor jeho životopisu: „*Nikto by nevedel zrútať všetkých ľudí, ktorých tento múdry muž priviedol k Bohu.*“

JÁN MARŠÁLEK

John A. Schug: *Páter Pio*
Bratislava, Minor, 2015

Bl. Lev IX.

FAKULTY STREDOEURÓPSKÝCH ŠTÚDIÍ
UNIVERZITY KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE

Vás srdečne pozýva na vedeckú konferenciu

RUDOLF DILONG A KATOLÍCKA MODERNA

Dátum, čas a miesto konania: 21. marec 2017 o 9:30 hod.

Dražovská 4, Nitra (miestnosť A 112)

Cieľ konferencie: Konferencia je organizovaná v rámci riešenia grantového projektu *VEGA 1/0060/15 Katolícka literatúra v stredoeurópskom priestore*, ktorého cieľom je zmapovať a komparatívne zanalyzovať fenomén katolíckej literatúry v stredoeurópskom priestore, a to konkrétne vo vývinovom procese slovenskej, českej, maďarskej i poľskej literatúry a kultúry. Zároveň je tu možnosť pripomenúť si význam života a diela najvýraznejšej osobnosti slovenskej katolíckej moderny Rudolfa Dilonga.

Vedecký garant: prof. PhDr. Tibor Žilka, DrSc.

Organizačný garant: PhDr. Ján Gallik, PhD.

Ján GALLIK (UKF v Nitre): Rudolf Dilong a stredoeurópska katolícka literatúra

Petr KUČERA (ZU v Plzni): Rudolf Dilong a česká katolícka poezie

Denisa FULMEKOVÁ (spisovateľka, Bratislava): *Konvália – Rudolf Dilong v spomienkovom rodinnom románe jeho vnučky*

Magdaléna HRBÁČEK (UKF v Nitre): Interpretácia románu Denisy Fulmekovej *Konvália cez prizmu ženského čitateľa*

Marián KAMENČÍK (Vlastivedné múzeum v Hlohovci): Rudolf Dilong v kontexte literárneho života mesta Hlohovec

Martin MACEJKA (Mestské centrum kultúry Malacky – Múzeum Michala Tillnera): Františkáni aktívni v oblasti kultúry v zmenenej situácii po roku 1945

Marta GERMUŠKOVÁ (PU v Prešove): Fenomén Rudolf Dilong (nielen) v kontexte slovenskej literatúry

Małgorzata DAMBEK (UAM v Poznani): „Bojujem o kúsok chvíle...“ „Životopis“ Rudolfa Dilonga a zápisky Pavla Straussa

Jozef BRUNCLÍK (UKF v Nitre): Rudolf Dilong – Listy žene

Martin KUČERA (AV ČR v Prahe): Svatebčan Rudolf Dilong

Kristína PAVLOVIČOVÁ (Trnavská univerzita): Rudolf Dilong ako avantgardný básnik a jeho inšpirácia dielom M. Duchampa

Peter SÝKORA (OZ Křeviv): Rudolf Dilong a Gorazdov Močenok

Tibor ŽILKA (UKF v Nitre): Rudolf Dobiáš – slovenský Solženicyn

David JIRSA (UP v Olomouci): Hledání „pravé“ katolícké moderny

Vendula KUČEROVÁ (UP v Olomouci): Srovnání některých aspektů díla Janka Silana a Jana Kameníka

Anna ŠÍROVÁ-MAJKRZAK (UKF v Nitre): Polská církev přelomu 20. a 21. století ve tvorbě Jana Grzegorzcyka

Štefan TIMKO (UKF v Nitre): Spiritualita v hranej filmovej tvorbe Štefana Uhra

Vít'azná práca literárnej súťaže stredoškôľakov *Tváre s úsmevom milosrdenstva*

Adventné predsavzatie

V rámci mimoriadneho Svätého roku milosrdenstva vyhlásila Rada KBS pre vedu, vzdelanie a kultúru, sekcia slovesného umenia, literárnu súťaž pre stredoškôľakov *Tváre s úsmevom milosrdenstva*. Porota zo zaslaných prác vyhodnotila ako najlepšiu prácu 15-ročnej študentky tvrdošínskeho gymnázia KATARÍNY KÁZIKOVEJ *Adventné predsavzatie*. Víťazné dielko uverejňujeme.

Toto predsavzatie som si namiesto čokoládky vytiahla z nášho špeciálneho adventného kalendára. Musím sa priznať, že tento žreb ma vôbec nepotešil. Závídela som svojim trom súrodencom, že počas adventu majú vysávať, utierať prach alebo vynášať smeti. Toto všetko sú päťminútové záležitosti, ktoré majú raz-dva hotové. Ale ja sa musím so starou, vyše 80-ročnou babkou modliť každý večer ruženec, sedieť pri nej aspoň pätnásť minút, a pritom počúvať všetky jej trápenia, bolesti, atď.

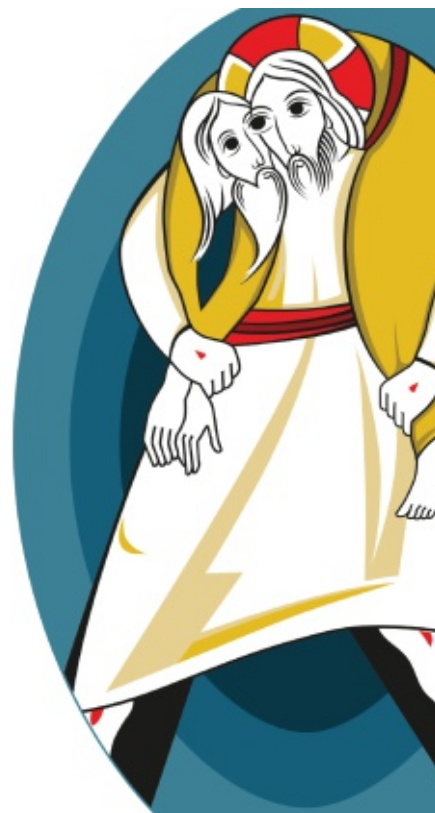
No ale aké predsavzatie som si vyžrebovala, také musím dodržať.

Išla som sa teda s babkou modliť do jej izbičky. Babka mi podala ruženec a sadla si oproti mne práve pod obraz Božieho milosrdenstva, namalovaného podľa zjavenia sestry Faustíny. Ako sme sa tak modlili, zapozerala som sa na obraz. Vtom sa mi zazdalo, akoby lúče z obrazu padali práve na babkinu tvár.

V tej chvíli som ju už nevnímala ako bezvládnú starú ženu, ale ako silnú osobnosť, lebo z jej tváre vyžarovalo milosrdenstvo. Uvedomila som si, aká je to posvätná chvíľa, že môžem advent prežívať s milujúcou matkou šiestich detí, starou mamou 24 vnúčat a prababkou 14 pravnúčat.

Keď sme sa ruženec domodlili, ešte raz ma zdržala, aby sme sa pomodlili za celú rodinu. To je celá ona. Vždy sa modlí za niekoho z jej veľkej rodiny. A modlí sa hlavne za tých, ktorí to potrebujú: „Aby šťastne došli do cieľa, aby zvládli skúšky, aby ich Pán ochraňoval...“

V tejto vzácnej chvíli som si však uvedomila, že tú pravú tvár milosrdenstva nemajú sochy svätcov v kostoloch. Tvár s úsmevom milosrdenstva môžeme vidieť v tvárach živých ľudí, našich blízkych. Tvár milosrdenstva majú tí, ktorí nás s láskou prijali a vychovali. Tí, kto-

rí sa za nás modlia. A hlavne tí, ktorí nám odpustia aj vtedy, keď raníme ich srdce.

Možno to tak Boh chcel, že som si vyžrebovala takéto adventné predsavzatie a že som advent prežila pri modlitbách s mojou starou mamou. Vďaka tomuto zážitku viem, kto nosí tvár milosrdenstva a komu za jej úsmev patrí moja vďaka.

KATARÍNA KÁZIKOVÁ

**Objednajte si
dvojtyždenník o náboženstve a kultúre**

VOX

**Celý ročník
si môžete objednať**

kedykoľvek v priebehu roka.

Neprídete tak nielen o jednotlivé čísla, ale ani o prílohy.

**Ročné predplatné je 10 eur,
polročné 6 eur.**

**Do správy pre prijímateľa kvôli identifikácii platby
uved'te**

priezvisko a adresu

VOX

**Dvojtyždenník o náboženstve
a kultúre**

Vydáva Rada pre vedu, vzdelanie
a kultúru KBS

Adresa redakcie: Dvojkrížna 4,

821 07 Bratislava

ISSN 1339-3634

Vychádza dvojtyždenne v pdf podobe.

Cirkevný cenzor: ThLic. Zdeno Pupík, PhD

Šéfredaktor: Mgr. Pavol Prikryl

tel. +421 915 793 811,

e-mail: prikryl62@gmail.com

Predplatné si je možné objednať

e-mailom alebo telefonicky:

vox.zdruzenie@gmail.com,

prikryl62@gmail.com

+421 915 793 811

Číslo bankového konta:

SK03 0200 0000 0035 0204 0751